

Llibre de comptes de Jucef Zabara, col·lector del clavari de la comunitat jueva de Girona (1443)

Eduard Feliu

L'any que Jucef Zabara (o ben Zabara, és a dir, fill de Zabara, com escriu ell mateix en el document) portava els comptes de la comunitat jueva de Girona en el modestíssim quadern objecte del present article¹ és aquell mateix que Alfons el Magnànim, endut per la seva dèria conqueridora, entrava triomfant a Nàpols el dia 26 de febrer de 1443, després d'anys de cruentes lluites i enormes despeses. La seva muller, la reina Maria, a la qual hom fa al·lusió en aquest quadern, ja feia anys que duia el pòndol del govern a Catalunya com a lloctinent del seu reial marit d'ençà que aquest havia salpat dels Alfacs cap a Nàpols amb una gran flota el maig de 1432 per no tornar-hi mai més. Aquella Catalunya que el 1454 el cardenal Margarit qualificarà de trista i plorosa, arruïnada i perduda per l'absència del seu príncep i senyor, era, l'any 1443, a punt d'entrar en la fase aguda de la depressió del segle XV, que havia de durar una cinquantena d'anys i comportar —diu J. Vicens i Vives— despoblació, fugida de treballadors, emigració de capitals, barreig de viles, crema de collites, confiscacions, malversaments, etc.² Tot i que durant els anys de 1420 a 1445 hi hagué una onada de prosperitat i tranquil·litat relatives, la primera meitat del segle XV fou també un període de gran decadència per a la comunitat jueva de Girona, una de les poques (amb la de Cervera) que subsistí després dels avalots de 1391. Aquella mica de prosperitat general degué produir també una certa revifalla en l'aljama gironina, car el 1445, malgrat la inútil sol·licitud dels jurats d'uns anys

-
1. Aparegut entremig d'uns protocols notariais de 1445: AHG, Notarial Gi 2,212.
 2. Veg. J. VICENS I VIVES, *Els Trastàmars*, Barcelona, Vicens-Vives, p. 25.

enrere perquè la reina allunyés els jueus de la ciutat,³ calgué ampliar el recinte del call perquè «és stat vist a ull que los juheus no caben dins lo dit Call».⁴ L'any 1449 vivien a Girona uns dos-cents jueus.⁵

Quina vida menava aquella petita, però fins llavors irreductible, comunitat jueva cinquanta anys abans del darrer i definitiu embat? Les ordinacions dels jurats de Girona de l'any 1445⁶ ens revelen per la via negativa allò que devien ser, tanmateix, les circumstàncies normals en els temps immediatament anteriors. Instats per l'Església, els jurats de la ciutat declaren, en les ordinacions del 28 d'abril d'aquell any, que «algun temps ha, entre los crestians e los juheus e juhies de la dita ciutat s'és introduïda massa continuada e familiar participació de star, conferir e participar ensemps, la qual cosa, per ordinació de sancta mare Esgleya no-s deu tollerar ans del tot esquivar, com per moltes practiques juyques tal participació import infecció, lesió e perill a les ànimes dels dits crestians». Acceptant, doncs, que calia separar el jull del blat, els jurats decreten diverses mesures per a allunyar els jueus dels cristians: calia cloure a pedra i calç els portals de cases i botigues que donessin al carrer i a la plaça de Sant Llorenç, i així mateix les finestres a través de les quals hom pogués mirar sobre aquell carrer; els jueus no podien llogar botigues en el carrer de Sant Llorenç, ni podien tampoc treballar en cases de cristians en diumenge i festes de guardar cristianes; hom imposava als cristians que «en dies de dissapte ne altres festes coltes per juheus no gosen ne presumesquen anar visitar ne altra manera haver comunió ni participació alguna en la scola judahica ne en casa alguna de juheus ni de juhies en alguna manera»; els jueus havien d'habitar dins el call i no pas fora, i no po-

3. G. ESCRIBÀ i M.-P. FRAGO, *Documents dels jueus de Girona 1124-1595*, Girona, Ajuntament de Girona, 1992 [en endavant: ESCRIBÀ- FRAGO, *Documents*], doc. 1003 (any 1433).

4. S. SOBREQÜÉS, *Societat i estructura política de la Girona medieval* [en endavant: *Societat i estructura política*], Barcelona, Curial, 1975, p. 156. La citació és treteta del *Manual d'acords del 1445*, f. 46, ordinacions del 18 de juny de 1445, publicades per L. BATLLE, «Ordenaciones relativas a los judíos gerundenses», en *Homenaje a Millás- Vallicrosa*, CSIC, Barcelona, 1954, p. 89. [Reedició facsímil en: D. ROMANO (ed.), *Per a una història de la Girona jueva* (en endavant: D. ROMANO, *Girona jueva*), Girona, Ajuntament de Girona, 1988, vol. 2, p. 645]

5. Veg. S. PLANAS I MARCÉ, «Aportación al estudio de la sociedad conversa de Girona: El testamento de Blanca, esposa de Bernat Falcó» [en endavant: «Aportación al estudio de la sociedad conversa de Girona»], en E. ROMERO (ed.), *Judaísmo hispano: Estudios en memoria de José Luis Lacave Riaño*, Madrid, 2002, vol. 2, p. 651.

6. Publicades per L. Batlle (veg. la nota 3 precedent). Ens fixarem especialment en les del 28 d'abril i del 18 de juny de 1445.

dien tenir ni servents ni esclaus cristians. En les ordinacions del 18 de juny d'aquell mateix any, rectificquen parcialment, mitigant-les, algunes de les coses que ordenaven en l'anterior document sobre la clausura de portals i sobre la possibilitat d'habitar fora del recinte del call: «Attès que per los dits honorables jurats és stat vist a ull que los dits juheus no caben dins lo dit call, volen e ordenen que los dits juheus puixen star e habitar en algunes cases qui són fora lo dit call». Alhora introdueixen una nova i amenaçadora disposició: «Que nangun juheus maior de quinze anys d'aquí avant no gos ni presumezca aixir fora lo call ne anar per ciutat de dies sinó portant son àbit judahic, ço és, gramalla ab barbes e caperó acustumat, o lla on no porten la demont dita gramalla judahica, en tot cars haian a portar lo dit caperó, e en la roba subirana [que] en aquell cars portaran, haian a portar una roda de drap vermell a la part davant en loch ben visible».⁷ Les coses interdites són, lògicament, les que existien en realitat fins en aquell moment, com es desprèn d'alguns assentaments del llibre de comptes de Jucef Zabara, sobretot pel que fa al contacte entre jueus i cristians.

No era la primera vegada, en la història dels jueus de Catalunya, que tals interdiccions eren proclamades, desoïdes, esmenades i renovades periòdicament. No crec pas que destorbessin gaire la vida social dels jueus de la ciutat d'aquells darrers i, per moltes altres raons, desesperançats temps.

Santiago Sobrequés ja exposà, fa més de cinquanta anys, tots els materials que havia aconseguit aplegar sobre la família dels Zabara catalans, intentant relacionar-ne els individus i aventurant-ne algunes explicacions etimològiques sobre el nom.⁸ D'ençà d'aquell treball han estat publicats diversos registres de documents que afecten aquesta família gironina, entre els quals dos de 1438 i 1440 que esmenten explícitament i directa el Jucef Zabara, recaptador i clavari de l'aljama de Girona, que es convertí al cristianisme el 22 de gener de 1453, essent batejat amb el nom de Joan-Narcís Sarriera.⁹ Res no ens impedeix de pensar que aquesta identificació és correcta i que es tracta, òbviament, del Jucef

7. L. BATLLE, «Ordenaciones relativas a los judíos gerundenses», p. 644-646 (vegeu-ne la referència bibliogràfica completa en la nota 4 de més amunt).

8. S. SOBREQUÉS, *Societat i estructura política*, p. 145-158.

9. ESCRIBA-FRAGO, *Documentos*, doc. 1049, 1055, 1124 i 1125. E. C. GIRBAL, «Conversiones de judíos en Gerona y su obispado», *Revista de Gerona* (Girona), 19 (1894), p. 37 (reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 613).

Zabara, col·lector del clavari, de qui publiquem aquí el seu llibre de comptes per a l'any 1443.

Pel que fa, però, a l'intent de voler relacionar tots els Zabara que figuren en documents catalans d'èpoques i de llocs diferents (n'apareixen a Barcelona, Besalú, Manresa, Cervera, Montpeller, etc.), les propostes no passen de pures hipòtesis, bé que l'arreplec de Sobrequés ens forneixi un marc per a poder encabir altres Zabara que un dia justifiquin els vincles familiars que fins ara només podem suposar. Hi ha noms idèntics en temps molt acostats, i tots en el clos de la comunitat jueva de Girona, que no poden ser el mateix individu. Per exemple, l'Astruc Zabara, metge, que mor l'any 1412, deixant Priçosa vídua i un fill menor d'edat anomenat Jucef Astruc Zabara,¹⁰ i l'Astruc Zabara, que vivia encara el 1461,¹¹ són certament parents, però quin és el pare o el germà del Jucef Zabara que l'any 1443 era recaptador de la comunitat? Com és que Priçosa, vídua d'Astruc Zabara, és encara considerada tutora de Jucef Astruc Zabara l'any 1432,¹² en què aquest devia tenir més de vint anys? A més de cinc segles de distància i només amb unes poques i escadusseres referències documentals, és difícil d'afirmar lligams, graus de parentiu i personalitats.

Santiago Sobrequés, en canvi, no anava pas del tot desencaminat en afirmar que el nom Zabara (o Sabarra, o Çabarra, en els documents cristians) no podia ser d'origen romànic,¹³ contràriament al que havia afirmat González-Llubera, enganyat per una falsa etimologia popular provocada per la transcripció del nom en els documents cristians. Sobrequés, però, malaconsellat, el relacionà amb l'arrel hebrea SBR, que en una de les seves formes vol dir 'esperança', sense parar esment en el fet que en hebreu el nom s'escriu amb Z (zain) sempre i arreu, i no pas amb S (sàmec).¹⁴ No es tracta d'un nom «de pura tradició hebrea» (teòricament l'arrel ZBR ni tan sols existeix en hebreu), però sí d'un nom d'origen semític. Em penso que el més probable és que estigui relacionat amb l'àrab, cosa molt versemblant si tenim en compte que el nom Zabara existeix en el món àrab des d'antic i l'han dut personatges importants de la cultura, de la política i de la religió, particularment al Iemen (i al Iemen, no cal dir-ho, ja hi havia jueus a l'alta edat mitjana).

Steinschneider creia que el nom jueu Zabara derivava d'un topònim àrab.¹⁵

10. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 826.

11. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1144.

12. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 986.

13. S. SOBREQÜÉS, *Societat i estructura política*, p. 146-147.

14. S. SOBREQÜÉS, *Societat i estructura política*, p. 147, nota 14.

15. Ho afirma en un article publicat a *The Jewish Quarterly Review*, 10 (Old Series)

Un dels Zabara més antics i més coneguts fou Jucef ben Meïr Zabara (Barcelona, segle XII), l'obra principal del qual, el *Sefer ha-Ša'ašu'im* «Llibre d'ensenyaments delectables», és farcida d'elements procedents de la cultura musulmana.¹⁶ En la introducció de l'edició hebrea d'aquest llibre feta per Israel Davidson, hi ha una llista que conté més d'una quinzena de Zabara medievals. L'any 1133, Alfons VII de Castella-Lleó autoritzà el jueu Hamir ben Zabara a desmuntar una clepsidra, construïda per Azarquiel prop de Toledo, per veure com funcionava.¹⁷ L'any 1476, l'escrivà Mossé ben Zabara copià el text del manuscrit de la bellíssima Bíblia Kennicott. Espigolant els textos medievals trobem Zabaras en totes les èpoques. Avui n'hi ha entre la població jueva de molts països, des dels Estats Units fins a Rússia. El nom del gironí Jucef Zabara que en 1443 portava els comptes de la comunitat jueva de Girona, i tots els altres Zabara que apareixen en documents no hebreus sota la grafia Sabarra o Çabarra, duïen un nom d'antiga stirp, l'origen del qual cal cercar, fugint d'etimologies populars romàniques, en la història dels jueus en terres musulmanes.

Traducció del document

[AHG 2.212-Sab 1-2 (a)]

¹ Compte de les quantitats collides per mi de l'1 de **janer**¹⁸ de 443 a l'1 de **janer** de 444 segons llur còmput.¹⁹

Heus ací les rebudes que rebí jo, Jucef ben Zabara, collector del clavari:

(1897-1898), p. 526 (segons reporta González-Llubera en la seva traducció del *Llibre d'ensenyaments delectables*, p. X, car no he aconseguit de veure l'article original).

16. Josep BEN MEIR IBN SABARA, *Llibre d'ensenyaments delectables*, Barcelona, Alpha, 1931.

17. J. VERNET, «Marmol, obra de Zarquel...», en G. NAHON i CH TOUATI (ed.), *Hommage à Georges Vajda*, Lovaina, Peeters, 1980, p. 151.

18. Senyalem amb negreta tots els mots catalans —llevat dels noms personals— que apareixen en el text original en lletres hebrees.

19. L'any és expressat segons el calendari cristià (aquí sense tenir en compte els primers mil anys, que se sobreentenien). Resultava més pràctic en qüestió de pagaments, préstecs, impostos, etc., que calia pagar en dates cristianes (Sant Miquel, Sant Joan, Nadal, etc.).

² En primer lloc, l'ajuda²⁰ de la carn, arrendada a **En Berenguer Domènec**, carnisser, de l'1 de **janer** de 443 a l'1 de **janer** de 444, segons escriptura en poder de Francesc Negrell, 29 de **janer** de 443, per valor de 20 lliures, 5 sous²¹

³ Ítem l'ajuda de la farina, arrendada a **En Samuel Salamó**,²² de l'1 de **janer** de 443 a l'1 de **janer** de 444, segons escriptura de Nicolau Frugell,²³ 8 de **febrer** de 443, per valor de 16 lliures

⁴ Ítem l'ajuda del negoci, de la fermança i de la mercaderia, arrendada al dit **En Samuel Salamó**, de l'1 de **juliol** de 443 a l'1 de **juliol** de 444, per valor de 24 lliures i 1 diner, segons escriptura que té Francesc Negrell, 16 de **juny** de 443. Jo, el dit col·lector, rebí 13 lliures, 6 sous i 8 diners. La resta, la rebé N'Adret Aninay,²⁴ col·lector de l'any 444, com consta en la definició del document de venda de la dita ajuda. Rebí 13 lliures, 6 sous, 8 diners

20. L'ajuda era una imposició sobre productes alimentaris bàsics i sobre la compra-venda de mercaderies, la recaptació de la qual solia arrendar-se. El mot hebreu *'ezer*, que vol dir 'ajuda' en general, pren aquí aquest sentit medieval específic del mot català per calc semàntic.

21. Ja des de temps antic l'equivalència de 'lliures', 'sous' i 'diners' en hebreu és, respectivament: *litrin*, *dinarin* i *pessitin*.

22. Res no ens impedeix de pensar que aquest Samuel Salomó no sigui el mateix que figura, vint-i-tres anys després, en una talla de 1466 per la modesta quantitat d'un sou i vuit diners, identificació que, tanmateix, no ens ennova de res sobre la biografia del personatge ni sobre quina relació podia tenir amb el Salamó Samuel del paràgraf 65. Veg. E. MIRAMBELL BELLOC, «Documentos para el ordenamiento jurídico y económico del barrio judío de Gerona (siglo XV)», en: *La Ciudad Hispánica durante los siglos XII al XVI*, Madrid, 1985, p. 1468. [Reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 652]

23. Nicolau Frugell, notari públic de Girona. (veg. *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*, Barcelona, Fundació Noguera, 2001 [en endavant: *Llibre Vermell*], doc. 95 de 1427). Elegit membre del Consell de la ciutat per la reina Maria l'any 1444 (veg. *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)* [en endavant: *Lletres reials*], Barcelona, Fundació Noguera, 2000, vol. 2, doc. 504).

24. Adret Aninay és esmentat com a clavari de l'aljama de Girona en diversos documents del 1444 (veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1075, 1077 i 1078; també J.-M. MADURELL I MARIMON, «Jueus gironins i la seva aljama (1349-1498): Notes documentals», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 22 (1974-1975), p. 25 i 37 [reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 555 i 567], conté la transcripció d'un document del rei Alfons, tramès des de Nàpols a Vidal de Piera de Girona l'any 1456, en què nomena Adret Aninay regidor d'aquella aljama ensems amb altres sis prohoms.

⁵ Ítem l'ajuda del vi i les veremes, arrendada a Andreu Orts, de **Sanmiquel**²⁵ de 443 a **Sanmiquel** de 444, segons escriptura en poder de N'Antoni Coll,²⁶ 15 de **juliol** de 443, per valor de
24 lliures

⁶ Ítem cal que inclogui en el compte d'aquestes rebudes el que havia de tornar a la comunitat durant el període de la meva recaptació, que començà l'1 de **juny** de 439 i durà fins tot el **deemre** de 440, com està escrit en el compte que doní als membres del Consell, i consta en el Manual d'Ordinacions²⁷ de la comunitat, que Déu la guardi! Restaren
4 lliures, 9 sous, 9 diners

Pugen les rebudes: 78 lliures, 1 sou, 5 diners

[AHG 2.212-Sab 1-2 (b)]

⁷ Heus ací els pagaments fets durant el meu període de recaptació, de l'1 de **janer** de 443 a l'1 de **janer** de 444, segons llur còmput.

⁸ En primer lloc, per obtenir un privilegi de Sa Majestat la nostra senyora reina,²⁸ pel qual hom ens doni **possessió** de la sinagoga antiga, i també perquè **Misser Jofre** examini el privilegi d'anul·lació de les ordinacions per tal com conté un **capítol** que diu que tota sinagoga en què no es faci oració, que sigui de la comunitat com a béns generals. Paguí per mà d'En Benvenist Samuel²⁹ entre

25. Sant Miquel: 29 de setembre, una de les dates tradicionals per a fixar terminis i pagaments.

26. Antoni Coll era notari, elegit membre del Consell de la ciutat per la reina Maria l'any 1444 (veg. *Lletres reials*, doc. 504).

27. O bé: d'Acords; en hebreu: *Sefer ha-haskamot*.

28. La reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim, que tingué el govern de Catalunya durant l'absència del rei, instal·lat en aquells anys a Itàlia.

29. Important dirigent de l'aljama gironina, que apareix en nombrosos documents de l'època com a administrador i procurador de béns d'altri, o com a clavari i rector de l'aljama. Veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1012 i 1048, etc. (vegeu-ne la llista completa a l'índex onomàstic d'aquesta obra); d'altra banda, és molt interessant el doc. 1126, de l'any 1453, en què la reina Maria ordena als jurats de Girona de no actuar contra Benvenist Samuel, aleshores rector de l'aljama, ni contra altres jueus, a instàncies de la Inquisició, la qual no cerca sinó fer-lo fora de la ciutat i destruir la comunitat jueva. Veg. també J.-M. MADURELL I MARIMON, «Jueus gironins i la seva aljama (1349-1498): Notes documentals», *Ana-*

proveir la **suplicació**, preparar l'escriptura i **signar**, tot davant **Mossèn Jacme Janer**,³⁰ que Déu el guardi! Entre tot

2 lliures, 4 sous

⁹ Ítem per posar el document en escrit, 2 sous, **registre** 3 sous, 9 diners
5 sous, 9 diners

¹⁰ Ítem drets del privilegi de la dita escriptura
10 sous, 4 diners

¹¹ Ítem preparar un document sobre la qüestió de l'excomunicació d'**uito-bre**, que no s'ha de fer sinó en presència del nostre batlle, 3 reials;³¹ per posar-la en escrit, 1 sou, 6 diners; però després no volgué signar-la **Mossèn Roig**, car demanava una certa quantitat

5 sous, 3 diners

¹² Ítem ~~per preparar un document~~³² a Barcelona el **febrer** de 443 per mà del dit **En Benvenist Samuel** a **En Guillem Prats**,³³ escrivà del batlle general, anà amb ell diverses vegades a veure el dit batlle general a fi d'obtenir-ne una **esecutòria** a favor de la sinagoga, i també anà a veure l'**assessor**, **Misser Pau**

2 sous, 6 diners

¹³ Ítem per preparar l'**esecutòria**, 4 reials; posar-la en escrit, 2 sous, 6 diners; **registre**, 2 sous, entre tot

9 sous, 6 diners

les del Instituto de Estudios Gerundenses, 22 (1974-1975), p. 25 i 37. [Reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 555 i 567]

30. Veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1065 i 1066 de l'any 1442, en què els jurats de la ciutat demanen a Misser Janer que permeti la construcció d'una capella a l'antiga sinagoga del call.

31. En hebreu: *Melakiyim* (< *melek*, 'rei'). Es refereix al reial d'argent de Barcelona o croat, que en aquells temps valia quinze diners, com demostra aquest assentament.

32. No sembla pas que calgui considerar vàlida la ratllada d'aquests mots.

33. Catorze anys després, Guillem Prats, notari de Barcelona, encara rebia poders per a representar l'aljama de Girona en qualsevol plet que se suscités en què ella fos part (veg. J.-M. MADURELL I MARIMON, «Jueus gironins i la seva aljama (1349-1498): Notes documentals», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 22 (1974-1975), p. 25 i 42. [Reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 555 i 572]

¹⁴ Drets del privilegi³⁴
10 sous, 4 diners

¹⁵ Ítem la despesa feta pel dit En Benvenist durant els quatre dies que fou allà amb aquesta intenció
5 sous

4 lliures, 12 sous, 8 diners

[AHG 2.212-Sab 3-4 (a)]

¹⁶ Ítem per la celebració de la Pasqua de l'any 443,³⁵ a En Raset,³⁶ batlle
11 sous

¹⁷ Ítem a Jacme Pellicer, correu, que anà a veure'l per la dita celebració
2 sous, 6 diners

¹⁸ Ítem pels emoluments de mig any del *hazan*,³⁷ del pagament de la Pasqua de 443
12 sous, 6 diners

¹⁹ Ítem per una bèstia que lloguí a En Mascarell perquè En Benvenist Samuel anés a veure el senyor governador en nom de la comunitat; però no hi anà
1 sou, 3 diners

34. En hebreu: *Din ha-hotam*. Com que *din* vol dir literalment 'justícia', potser caldria emprar aquest mot en lloc de 'drets', car 'justícia' apareix amb aquest sentit en documents antics. D'altra banda, *hotam* significa 'segell', però en textos hebreus medievals, sobretot de les terres catalanes, prengué el sentit, sense filar prim, de document concedit pel sobirà o senyor, com ara un privilegi, un rescripte, una provisió, etc.

35. La Pasqua jueva o *Pesah*, que se celebra el 15 del mes de nissan. La de l'any 5203 de la Creació, segons el còmput jueu, es va escaure el 16 de març d'aquell any de 1443.

36. Es deu referir a Francesc Raset, batlle i jurat de la ciutat (veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1074 de l'any 1444; *Llibre Vermell*, doc. 107, 108, 110, 111 i 115 dels anys 1445-1448; S. SOBREQÜÉS, «El règim municipal de Girona a la baixa edat mitjana», en: *idem.*, *Societat i estructura política*, p. 85-87).

37. El *hazan* presidia les cerimònies religioses i exercia diverses funcions en la vida quotidiana de la comunitat. Veg. E. FELIU, «Quatre notes esparses sobre el judaisme medieval», *Tamid*, 2 (1998-1999), p. 116.

²⁰ Ítem paguí per preparar una **cèdula**, que és un **protest**, adreçada al batlle perquè anul·li el permís concedit a **En Mossé Dayot** i els seus seguidors d'aplegar-se darrere seu **A Misser Pere**

2 sous, 6 diners

²¹ Ítem per obtenir una còpia del dit permís

4 sous

²² Ítem pel **sobreseïment** que donà el batlle al dit permís

6 sous

²³ Ítem a Pestell,³⁸ escrivà, i a Budellés,³⁹ corredor, per la crida que féu fer el batlle per l'anul·lació del dit permís

2 sous, 6 diners

²⁴ Ítem a l'honorable **En Ponç Esteven**,⁴⁰ jurat,⁴¹ per mà d'**En Lluís d'Ala**,⁴² que els donarem graciosament per fer beguda⁴³ els homes que fan el cadafal per la festa de **Corpocrist**⁴⁴

5 sous, 6 diners

38. Pestell o Pastell. En el cens de 1462, hi ha un Macià Pastell, escrivent, que podria ser el mateix personatge.

39. És certament Narcís Budellers, que exercia de corredor a Girona el 1445 (veg. ESCRIBA-FRAGO, *Documents*, doc. 1082).

40. Veg. S. SOBREQÜÉS, «El règim municipal de Girona a la baixa edat mitjana», en: Ídem, *Societat i estructura política*, p. 86, nota 32, on Ponç Esteve és esmentat com a jurat de Girona. Remarqueu la conservació arcaïtzant de la *n* final en aquest cas i en alguns altres mots: Escolan (§ 34), presentacion (§ 31), Falcon (§ 32), remission (§ 51), albaran (§ 51), Calvon (§ 63).

41. En hebreu: *mušba'*, per calc semàntic.

42. Hi ha un Lluís de l'Ala, mercader, en el cens de Girona de 1462 (veg. S. SOBREQÜÉS, «Població i societat a la Girona de la baixa edat mitjana», en: Ídem, *Societat i estructura política*, p. 50).

43. En hebreu: *la'asot mište*, per calc semàntic. Per a un altre acte de bon veïnatge, veg. J. M. LLOBET I PORTELLA, «Textos historiogràfics sobre els jueus de Cervera», *Tamid*, 2 (1998-1999), p. 74, en què la comunitat jueva de Cervera proveeix d'aliments, juntament amb les autoritats municipals i algunes confraries, els frares de Sant Francesc reunits en capítol el maig de 1448.

44. Nom medieval del Corpus, la festa catòlica que se celebra dotze dies després de la Pasqua Granada o Pentecosta. Veg. CH. GUILLERÉ, *Girona medieval: Crisi i desenvolupament (1360-1460)*, Girona, 1992, p. 82, en què descriu breument el recorregut de la processó.

²⁵ Ítem per escriure els **capítols** de l'ajuda del negoci i de la mercaderia, i donar-los al corredor per arrendar-la

1 sou

²⁶ Ítem per una mà de paper per a escriure els **capítols** i per a les necessitats de la comunitat

1 sou

2 lliures, 7 sous

[AHG 2-212-Sab 3-4 (b)]

²⁷ Ítem paguí a **En Benvenist Samuel** el que despengué a Barcelona el **juny** de 443 per manament del Consell⁴⁵ per tal d'aconseguir un document del senyor governador,⁴⁶ en què ordeni al batlle que anul·li el permís que atorgà al dit **En Mossé Dayot** i la seva lliga,⁴⁷ i també a les dones, i que obligui els singulars a observar i a complir totes les ordinations que feren els membres del Consell. Donà a l'**assessor**⁴⁸ del governador dels seus emoluments, un florí. Per a això necessità el privilegi de les ajudes i el privilegi del Consell

11 sous

²⁸ Ítem a **En Devesa**⁴⁹ per preparar el dit document i un altre document sobre la qüestió dels greuges fets als membres del Consell, 6 reials; registre, 2 sous, 6 diners; drets del privilegi, 12 sous, 4 diners. Entre tot

45. En hebreu: *Ma'amad*, el consell que regia la comunitat jueva.

46. En hebreu: *parnas* (< πρόνοος, segons G. VAJDA, *Le commentaire d'Ezra de Géronne sur le cantique des cantiques*, Aubier-Montaigne, París, p. 368, nota 53). Tot i que, en la tradició jueva, els *parnasim* havien estat els administradors o curadors de les comunitats jueves, és palès que en aquest document el mot *parnas* denomina el governador cristià. Veg. BAER, *Die Juden*, I, p. 314, on hom esmenta, sota aquesta denominació, el governador del Rosselló (*parnas Rosselló*).

47. Època de bandositats també entre els jueus?

48. L'assessor era un funcionari que, amb l'alguatzi, l'escrivà i el porter, formava part de la cúria dels governadors.

49. Hi havia diversos Devesa exercint funcions públiques a Girona en aquells temps. El motiu del pagament fa pensar que es tracta de Misser Pere Devesa, jurista, que figura en el cens de Girona de 1462 (veg. S. SOBREQÜÉS, «Població i societat a la Girona de la baixa edat mitjana», en: Ídem, *Societat i estructura política*, p. 38 i 52).

1 lliura, 7 sous, 4 diners
Per mà del damunt dit

²⁹ Ítem paguí per l'**empara**⁵⁰ que vaig fer per mitjà del damunt dit⁵¹ en els llibres del governador, en nom del Consell, a fi que ningú no pugui fer cap escriptura contra la comunitat
2 sous

³⁰ Ítem paguí al damunt dit les despeses dels cinc dies que fou a Barcelona, 5 reials; i la bèstia amb què tornà, mig florí, car la que tenia, la donà al nostre batlle
11 sous, 9 diners

³¹ Ítem paguí per la **presentecion** del document que obtingué **En Benvenist** del governador, manament al batlle perquè anul·li el permís que atorgà al dit **En Dayot**
1 sou, 6 diners

³² Ítem per recaptar l'ajuda del negoci i de la mercaderia, a **En Pere Falcon**⁵² per mà de Budellés, corredor, **juny** de 443
1 sou, 3 diners

³³ Ítem per causa de la hipoteca de la dita ajuda del negoci, que fou venuda a **En Samuel Salamó**, segons escriptura en poder de Negrell, **juny** de 443
10 diners

Suma⁵³ 2 lliures, 15 sous, 8 diners

50. 'Empara' val tant com embargament o retenció. Veg. aquest mot a l'annex I.

51. En Benvenist Samuel.

52. Pere Falcon (o Falcó), sens dubte membre convers de l'antiga i coneguda família dels Falcó. El nom de Pere Falcó apareix en diversos indrets tot al llarg del segle XV sense que hom pugui assegurar que es tracti del mateix individu. Vegeu-ne algunes referències que poden permetre de lligar caps en: S. PLANAS, «Aportación al estudio de la sociedad conversa de Girona», p. 658-659; S. SOBREQÜÉS, *Societat i estructura política*, 185-186; ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1194 de l'any 1493.

53. En hebreu: *Sumah*, que vol dir 'valor'. No es tracta d'un mot català escrit amb lletres hebrees, com en els altres casos de mots catalans que el document conté, sinó que és un calc paronímic.

[AHG 2.212-Sab 5-6 (a)]

³⁴ Ítem a Jucef Bonavia, sagristà⁵⁴ de la comunitat, que anà a Salt a encomanar blat per a les necessitats de la comunitat, que la seva Roca la guardi! La seva remuneració

3 sous

³⁵ Ítem per una **cortera** i mitja **cortera** de blat

9 sous, 9 diners

³⁶ Ítem a **En Jacme Escolan, percurador, Mossèn Jacme Janer**, que la seva Roca el guardi! pel pagament de **maig** de 443; l'època està en poder de Negrell, 24 de **juny** de 443

8 lliures, 5 sous

³⁷ Ítem per emoluments de l'escrivà

6 diners

³⁸ Ítem, 20 de **juliol** de 443, doní al batlle, que romangué el dissabte a la sinagoga per causa de l'excomunicació per les amenaces que hom fa als membres del Consell per part de cristians

11 sous

³⁹ Ítem a **En Jacme Escolan**, que trametérem a Barcelona l'**agost** de 443 a parlar amb el governador i amb **Mossèn Janer**, que la seva Roca el guardi! sobre la qüestió dels tumults que fan contra nosaltres, i també per tal d'obtenir poncems, car no se'n troben enlloc d'aquest país a causa de la gelabror que féu aquest hivern; li lliuràrem entre tot

3 lliures, 5 sous

⁴⁰ Ítem al notari Nicolau Frugell per l'important privilegi que té, molt ampli, que ens ha de donar

2 sous, 6 diners

⁴¹ Ítem per preparar una demanda que férem contra el batlle i el jutge de la ciutat a la taula per haver detingut **Na Bonafia**, filla d'**En Rovèn Nissim**, de beneïda memòria, la qual no estava sota llur jurisdicció 4 reials

54. En hebreu: *šammaš*. Veg. E FELIU, «Quatre notes esparses», p. 115.

5 sous

Suma 13 lliures, 1 sou, 9 diners

[AHG 2.212-Sab 5-6 (b)]

⁴² Ítem paguí per una **percura** en pergamí que féu el Consell per a En Benvenist Samuel, **juliol** de 443, en poder de Feliu Calvon,⁵⁵ document per a obtenir privilegis a favor de la comunitat, que la seva Roca la guardi! però no anà enlloc; mig florí

5 sous, 6 diners

43 Despeses del **procés** de Bendit Dayot

Primer per l'ordinació⁵⁶ que feren els membres del Consell, que cada fadrí estigués obligat a pagar, en poder de Berenguer Ferrer,⁵⁷ 8 d'agost de 442, per a publicar-la per escrit

2 sous, 6 diners

⁴⁴ Ítem **assignacions** a En Mossé Dayot pel dit **procés**

8 diners

⁴⁵ Ítem emoluments de l'**avocat**

15 sous

⁴⁶ Ítem emoluments del **percurador**

7 sous

55. És el notari que apareix en els documents llatins 95 (1427) i 131 (1459) del *Llibre Vermell* amb el nom complet de Iacobus Felix Calvo. En textos escrits en altres llengües, com ara el present document hebreu i la lletra en català de la reina Maria de 1444, en què l'inclou entre els nous oficials de la ciutat de Girona, aquest notari apareix amb el nom diguem-ne abreujat de Feliu Calvó (veg. *Lletres reials*, doc. 504).

56. En hebreu: *haskama*. Però aquest mateix document és anomenat 'ordinació', en català, en el paràgraf 48.

57. Deu ser Berenguer Ferrer Ça Sala (o Sassala), notari de Girona, elegit també membre del Consell de la ciutat segons la lletra de la reina Maria citada en la nota 31. Mencionat en el cens de 1462 (veg. S. SOBREQÜÉS, «Població i societat a la Girona de la baixa edat mitjana», en: Ídem, *Societat i estructura política*, p. 40 i 54) i també, probablement com a difunt, en el testament de N'Estellina de 1470 que retraurem en el paràgraf 57.

⁴⁷ Ítem a l'assessor del governador, que la seva Roca el guardi! per la sentència del dit **procés**, els seus emoluments, i també per examinar tot el **procés**
1 lliura, 17 sous

⁴⁸ Ítem pel document del privilegi de la resolució, per **ordinació** i **registre**, i despeses judicials del privilegi, i per posar-la per escrit. Entre tot
11 sous 2 diners

⁴⁹ Ítem per obtenir una còpia del dit **procés** d'En Tries
1 lliura, 5 sous
~~Ítem a Misser Pere de Donç després~~⁵⁸

Les despeses del **procés** pujaren 4 lliures, 18 sous, 4 diners

⁵⁰ Ítem a l'honorable N'Antoni Coll, lloctinent⁵⁹ del batlle, com a obsequi, 1 lliura, 18 sous; ítem li hem donat per la remissió⁶⁰ que féu a favor de la comunitat, **març** de 443, en poder d'En Berenguer Ferrer, 2 florins, que li doní En presència d'En Benvenist Samuel, **setembre** de 443. Entre tot
4 lliures

Suma 8 lliures, 4 sous, 10 diners

[AHG 2.212-Sab 7-8 (a)]

⁵¹ Ítem a Antoni Turell, escrivà, per la cinquena part de la dita **remission**. Em féu un **albaran**, inscrit en el Manual d'Acords
5 sous, 6 diners

⁵² Ítem paguí per mitjà d'En Benvenist Samuel, que els donà a Joanicó, porter del governador,⁶¹ que els havia demanat a la comunitat
2 sous, 6 diners

58. Tot i que el nom és esborrat i la frase inacabada, cal dir, nogensmenys, que un Pere de Donç, doctor en lleis, figura en diversos documents dels anys 1423-1425. Podria ser el mateix personatge.

59. En hebreu: *Memalle maqom*.

60. En hebreu: *Peṭor*. En el paràgraf següent escriu, però, el mot català 'remissió' parlant de la mateixa cosa.

61. Veg. la nota del paràgraf 27 de més amunt.

⁵³ Ítem [per unes] fulles de palmera, i la remuneració de Jucef Bonavia, que anà a Banyoles a cercar-les

11 sous, 3 diners

⁵⁴ Ítem murtra, *wytyb*⁶² i seda per a lligar les fulles de palmera

1 sou

⁵⁵ Ítem per la subhastació de l'ajuda del vi i de les veremes, pel que se'n diu **eixauc**, per mà del corredor Pere Marc, corredor, a Pere Falcon

1 sou, 3 diners

⁵⁶ Ítem a N'Andreu Orts, comprador de la dita ajuda, d'**eixauc**, com figura en l'escriptura de venda

1 lliura, 2 sous

⁵⁷ Ítem paguí, amb l'aprovació de tot el Consell, el que doní com a cancel·lació de la cessió que vaig fer a N'Estellina, vídua de N'Issac de Piera,⁶³ de la quantitat de 16 lliures ~~16 sous~~ 5 sous a Andreu Orts, comprador de l'ajuda del vi i de les veremes, en poder de N'Antoni Coll, notari, 27 de **setembre** de 443

15 sous

62. No se m'acut quin mot hebreu s'amaga darrere aquestes lletres, l'escriptura de les quals és, precisament, pro clara. Sobre la manera de lligar el ram o *lulav* format per fulla de palmera, murtra i salze, i utilitzat en el cerimonial de la festa de *Sukkot*, veg. TB *Sukkot* 36b-37b. *Sukkot* és la Festa dels Tabernacles (anomenada de les Cabanelles, o Cabanyelles, a l'edat mitjana) i se celebra del 15 al 21 de tixrí. La de l'any 1443 s'escaigué del 9 al 15 de setembre (de l'any 5204 de la Creació).

63. Estellina, casada en segones núpcies amb Issac de Piera, atorgà testament el 13 d'abril de 1470. És un document corpenedor, que il·lustra força bé la situació de les famílies jueves de Girona, amb alguns membres de les quals ja convertits al cristianisme. Estellina, tot instituint el seu fill Vidal de Piera, jueu, hereu de la major part dels seus béns, no oblida de deixar una bona picossada de diners a la seva filla Margarida, cristiana, i a les seves nétes, i d'expressar el desig que hi hagi pau i amor entre ells (veg. E. C. GIRBAL, «Un testamento hebreo de la edad media», *Revista de Gerona*, 5 (1881), p. 104- 108 [reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 1, p. 382-386]). Estellina i el seu fill Vidal figuren com a contribuents en una llista de l'any 1466 (veg. E. MIRAMBELL BELLOC, «Documentos para el ordenamiento jurídico y económico del barrio judío de Gerona (siglo XV)», en: *La Ciudad Hispánica durante los siglos XII al XVI*, Madrid, 1985, p. 1468. [Reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 652]).

⁵⁸ Ítem emoluments de l'escrivà per la cessió
8 diners

⁵⁹ Ítem paguí a l'honorable **En** Bernat de Vilarmau,⁶⁴ jurat i collector dels jurats, del pagament de **maig** i **setembre** proppassat,⁶⁵ de les trenta lliures que paguem a la ciutat cada any. Em féu una àpoca, en poder de Miquel Pere,⁶⁶ 27 de **setembre** de 443, vint lliures

20 lliures

Suma 22 lliures, 19 sous, 2 diners

[AHG 2.212-Sab 7-8 (b)]

⁶⁰ Ítem paguí per l'excomunicació d'**uitobre** de 443 per aquest motiu mig florí al sotsbatlle de la ciutat;⁶⁷ mig florí a l'honorable **En** Nicolau Roca,⁶⁸ el

64. Mercader de molt supòsit, pel que sembla, que exercí diversos càrrecs públics a la ciutat de Girona. Morí assassinat el juliol de 1456. Apareix nombroses vegades en la documentació de l'època (veg. *Lletres reials*, p. 774, que conté la transcripció d'un document de la reina Maria de l'any 1444, en què és elegit sobreposat de les obres; S. SOBREQÜÉS, *Societat i estructura política*, p. 86 i 101; ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1050, 1079, 1085, 1086 i 1123; S. PLANAS, «Aportación al estudio de la sociedad conversa», p. 661, en què, en el seu testament de 1437, Blanca, muller de Bernat Falcó, el nomena dipositari, si se n'esdevenia la necessitat, d'una certa quantitat). Faig observar que el nom Vilarnau apareix en la forma Vilarnau, possiblement per ultracorrecció, en nombroses referències i edicions de documents (veg. J. COROMINES, *Onomasticon Cataloniae*, Barcelona, 1997, vol. 8, p. 60).

65. En hebreu: *qarov 'avar*, per calc semàntic.

66. Miquel Pere era un altre notari de Girona. Veg. E. GIRBAL, «Documentos inéditos de judíos gerundenses», *Revista de Gerona*, 5 (1881), p. 302 [reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 626]; ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 950.

67. En aquell temps el sotsbatlle (en hebreu: *tahat gizbar*) de Girona devia ser Lluís Sabater, que ho era, si més no, l'any 1442 (veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1074 de 1444, que conté les ordinacions dels jurats de Girona relatives a la convivència entre jueus i cristians).

68. Notari de Girona ben conegut. Heus aquí algunes referències més pertinents al nostre document: en una àpoca del 1443, el tresorer del rei reconeix haver rebut uns diners dels jurats de Girona «per manus discreti Nicholai Rocha, scriptoris serenissime domine Marie» (veg. *Llibre Vermell*, p. 255). En una lletra de 1444, la reina Maria nomena el notari Nicolau Roca oïdor de comptes de la ciutat de Girona (veg. *Lletres reials*, p. 774). En les ordinacions del 19 d'abril de 1444 sobre les relacions entre jueus i cristians, Nicolau Roca és qualificat de batlle de l'aljama dels jueus (veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 1074);

nostre batlle; 3 sous a **En** Berenguer Ferrer dels seus emoluments. Entre tot
14 sous

⁶¹ Ítem doní per ordre dels membres del Consell a **N**'Astruga, vídua d'**En** Hasday Tadrós,⁶⁹ de beneïda memòria, per la reconstrucció de la part arruïnada del mur que toca a la comunitat.⁷⁰ Féu una **àpoca**

1 lliura, 6 sous, 6 diners

⁶² Ítem a Jucef Bonavia, sagristà de la comunitat, per una carga de veremes que el Consell li prometé. M'ho ordenà el nostre honorable batlle, 14 d'**uitobre** de 443, en el llibre de la cort reial

10 sous

⁶³ Ítem paguí el que satisfiu a **Mossèn** Jacme Janer del pagament de **setembre** de 443. Em féu una **àpoca** **En** Jacme Escolan, en poder de Feliu Calvon, 3 de **febrer** de 444

8 lliures, 5 sous

Paguí per l'**àpoca**

8 diners

⁶⁴ Ítem paguí per la cancel·lació de la dita quantitat, car no estava en la meva mà de satisfer-los

5 sous

i així mateix en les del 19 de novembre de 1445 (veg. L. BATLLE Y PRATS, «Ordenaciones relativas a los judíos gerundenses», *Homenaje a Millás-Vallicrosa*, Barcelona, 1954, vol. 1, p. 90 [reedició facsímil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 646]). Figura en el cens de 1462 com a notari (veg. S. SOBREQÜÉS, *Societat i estructura política*, p. 40 51). Cal creure que es tracta del mateix personatge en tots aquests casos, però sembla haver-hi un fill seu amb el mateix nom en els documents de l'època, no gens fàcil de destriar.

69. Veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 875 de l'any 1415, on Astruga és encara «muller de Hasday Tarós», i semblantment en el doc. 954 de 1426. Veg. també Jaume RIERA, «Els avalots de 1391 a Girona», en: *Jornades d'història dels jueus a Catalunya. Girona, abril 1987*, Girona, 1990, p. 151, 157, on es veu, d'una banda, que Hasday Taroç havia estat un dels regidors de l'aljama i, de l'altra, que no es convertí arran dels avalots de 1391.

70. Pel que sembla, la comunitat devia ajudar Astruga a pagar unes obres que afectaven la comunitat, obres a les quals es refereix el doc. 103 (7 de setembre de 1442) del *Llibre Vermell*.

⁶⁵ Ítem paguí a En Salamó Samuel,⁷¹ *hazan* de la comunitat, dels seus emoluments de mig any del pagament de *Sukkot* de 443

12 sous, 6 diners

Suma 11 lliures, 13 sous, 8 diners

[AHG 2.212 Sab 9-10 (a)]

⁶⁶ Ítem per dos moltons defesos,⁷² per mà d'En Mossé Salamó

1 lliura, 4 sous, 6 diners

⁶⁷ Ítem paguí el que doní a la vídua d'En Bonsenyor Samuel,⁷³ de beneïda memòria, com sia que té la cessió d'En Casanoves, de cens, pagaments de les taules dels carnisers, del pagament de **Martror**⁷⁴ de 442 de l'any passat i del pagament de **Martror** de l'any 443 Cinc lliures

5 lliures

71. Hipotèticament podem pensar que aquest Salamó Samuel és el fill del Salamó Samuel, de pare perpinyanenc, que es casà amb Ester, filla d'Orfila (en altre temps muller de Pere de Bordils, després convers) l'any 1407. Amb motiu de les seves nocces, Orfila li féu donació d'una casa a Girona. Salamó Samuel, fill, tenia dotze anys l'any 1423, segons indica Girbal, que edità el document de donació corresponent (veg. E. GIRBAL, «Documentos inéditos de judíos gerundenses», *Revista de Gerona*, 5 (1881), p. 299-302 [reedició facsimil en: D. ROMANO, *Girona jueva*, vol. 2, p. 623-626]).

72. En hebreu: *kevasim 'asurim*. Aquest pagament, tot i no ser gaire explícit quant a les circumstàncies en què es féu, es deu referir a la compra —escrúpols religiosos deixats a part— d'un parell de moltons. El contrari, és a dir, la venda als cristians de carn d'animals degollats per jueus també era corrent, com veiem en un document estès pels jurats de Girona: «Ordonen e declaren los dits honrats jurats que'ls juheus [...] puixen d'aquí avant [...] fer vendra en la carniceria comuna de la dita ciutat, per aquells carnisers chrestians que'ls dits juheus se volran, totes carns de moltó, bou e vadell qui sien degollades per juheu, les quals no isquen juhigues ab què les dites carns sien bones e covinents» (*Llibre Verd*, doc. 337 de l'any 1385, p. 551). Malgrat interdiccions eclesiàstiques (com ara la butlla de Benet XIII de 1415) i diversos bans municipals, tot fa pensar que aquesta pràctica continuà fins al darrer moment de l'existència de la comunitat jueva de Girona. Veg., sobre aquest tema, J. RIERA I SANS, «La conflictivitat de l'alimentació dels jueus medievals (segles XII-XV)», en: *Anuario de Estudios Medievales* (Barcelona), annex 20 [=Alimentació i societat a la Catalunya medieval] (1988), p. 295-311.

73. La vídua de Bonsenyor Samuel, que l'any 1415 ja era mort, es deia Bonafilla (veg. ESCRIBÀ-FRAGO, *Documents*, doc. 875, 1091, 1092, 1096 i 1097).

74. *Martror* (< *festum martyrorum*) era el nom de Tots Sants a l'edat mitjana.

⁶⁸ I féu [ella] una àpoca, en poder de Berenguer Ferrer, 17 de **deembre** de 443. Paguí per l'**àpoca**

1 sou

⁶⁹ Ítem a **Mossèn** Bernat de Vilarmau, jurat i collector dels jurats del pagament de **deembre**⁷⁵ de 443, com a pagament de les trenta lliures que fem a la ciutat cada any. Em féu una **àpoca**, en poder d'En Miquel Pere, 26 de **deembre** de 443. ~~Entre~~ Deu lliures

10 lliures

⁷⁰ Ítem als porters dels jurats, per estrenes de **Nadal**, pagar-los **neules**, **clareya**⁷⁶ i **torocs**.⁷⁷

10 sous

⁷¹ Ítem per pagament del **censal** que manllevàrem de la confraria de Talmud Torà⁷⁸ per mà d'En Samuel Salamó, comprador de l'ajuda de la farina d'aquest any a En Benvenist Samuel, clavari del dit **censal**

9 sous

Suma 17 lliures, 4 sous, 6 diners

[AHG 2.212-Sab 9-10 (b)]

⁷² Ítem per **cens**, pagament de les taules dels carnisers, de **Martror** de 443 a En Guillem Cammany,⁷⁹ que té la cessió. Em féu una **àpoca**, en poder de Nicolau Frugell, 30 de **janer** de 444. Dues lliures, deu sous

2 lliures, 10 sous

75. *Deembre* aquí, malgrat que diu *deembre* en tots els altres casos.

76. Beguda feta amb vi, mel i espècies aromàtiques.

77. La lectura *torocs* és indubtable, però podria ser un *lapsus calami* per *torons*, és a dir, 'torrons'. Veg., tanmateix, la nota de Joan Ferrer en l'annex 1.

78. Una de les institucions de l'aljama, dedicada a l'ensenyança dels minyons. Cf. J. RIERA I SANS, «Els avalots de 1391 a Girona», p. 147: «elemosina scolarium puerorum pauperum in literis et Lege ebraica adiscencium, vocata Talmut Thora», diu un document de 1392.

79. La forma Cammany que llegim en hebreu reflecteix la pronunciació real del nom Capmany llavors i ara.

⁷³ Ítem per l'època 8 diners
8 diners

⁷⁴ Ítem paguí per mà de N'Adret Aninay per l'eixauc de l'ajuda de la farina i ~~la mercaderia~~ i la carn, com a collector de l'any 444, perquè no tenia encara cabals

7 sous, 6 diners

Suma 2 lliures, 18 sous, 2 diners

Pugen les despeses 85 lliures, 10 sous

⁷⁵ Nosaltres, els sotassignats, com a rebedors de comptes del collector **En** Jucef Zabara de l'any 443 per la facultat que ens atorgà el Consell, en poder d'En Calvó el 30 de **noemre** de 444, hem examinat els seus comptes a Girona, tant les rebudes com les despeses que féu durant el dit període, i [confirmem que] les despeses superen les rebudes en set lliures, vuit sous, set diners. Resulta, doncs, que el dit collector, **En** Jucef, té dret a percebre la quantitat en què les despeses superaren les rebudes, és a dir, set lliures, vuit sous, set diners. Bonastruc de Piera Adret. N' Astruc Aninay.

Índex d'antropònims i topònims

Adret Aninay, 4, 74

Andreu Orts, 5, 56, 57

Antoni Coll, 5, 50, 57

Antoni Turell, 51

Astruc Aninay, 75

Astruga, vídua d'En Hasday Tadrós, 61

Banyoles, 53

Barcelona, 12, 27, 30, 39

Bendit Dayot, 42

Benvenist Samuel, 8, 12, 19, 27. 31, 42, 50, 52, 71

Berenguer Domènec, 2

Berenguer Ferrer, 43, 50, 60, 68

Bernat de Vilarmau, 59, 69

Bonafía, filla d'En Rovèn Nissim, 41
 Bonastruc de Piera Adret, 75
 Bonsenyor Samuel, 67
 Budellés, 23, 32
 Calvó → Feliu Calvon
 Casanoves, 67
 Devesa, 28
 Estellina, vídua d'Issac de Piera, 57
 Feliu Calvon, 42, 63, 75 [Calvó]
 Francesc Negrell, 2, 4 [veg. també Negrell]
Girona, 75
 Guillem Cammany, 72
 Guillem Prats, 12
 Hasday Tadrós, 61
 Issac de Piera, 57
 Jacme Escolan, 36, 39, 63
 Jacme Janer, 8, 36, 39, 63
 Jacme Pellicer, 17
 Joanicó, 52
 Jofre, 8
 Jucef ben Zabara, 1, 75
 Jucef Bonavia, 34, 53, 62
 Lluís d'Ala, 24
 Mascarell, 19
 Miquel Pere, 59, 69
 Mossé Dayot, 20, 27, 31, 44
 Mossé Salamó, 66
 Negrell, 33, 36 [veg. també Francesc Negrell]
 Nicolau Frugell, 3, 40, 72
 Nicolau Roca, 60
 Pau, 12
 Pere, 20
 Pere de Donç, 49
 Pere Falcon, 32, 55
 Pere Marc, 55
 Pestell, 23
 Ponç Esteven, 24
 Raset, 16
 Roig, 11

Rovèn Nissim, 41

Salt, 34

Salamó Samuel, 65

Samuel Salamó, 3, 4, 33, 71

Tries, 49

Annex 1. Algunes observacions filològiques sobre els mots catalans que apareixen en el document

A cura de Joan Ferrer i Costa

a) Conservació de la -n

El meu mestre, l'eximi lingüista Joan Coromines, va observar en un estudi molt important sobre la traducció catalana de la *Legenda Aurea* de Iacopo da Varazze (ca. 1265) —feta potser en el monestir de Cuixà en els primers anys del segle XIV— que «al volt de Girona sembla haver existit a l'edat mitjana una zona de conservació de la -n, segurament pronunciada -ŋ».⁸⁰

Aquesta observació de Coromines va ser estudiada a fons pel lingüista Philip D. Rasico en un treball modèlic intitulat «La conservació de la -N' etimològica a l'antiga diòcesi de Girona».⁸¹ Rasico presenta de manera diàfana l'estat de la qüestió:

La pèrdua del reflex de la -N' final romànica és, sens dubte, un dels trets més sistemàtics i alhora més distintius de la fonologia història catalana enfront de l'evolució de la mateixa consonant en altres parlars neolatins. En català la consonant nasal al·ludida esdevingué final de mot ja en l'època preliterària arran de l'apòcope de les vocals finals àtones, llevat de la /a/, i d'allí s'eliminà darrere una vocal en els mots paroxítons i proparoxítons etimològics. Els primers exemples de la pèrdua de la /-n/ es constaten en els documents catalans cap a la darrereria del segle X, i aquesta evolució s'acomplí en la llengua, o si més no en la major part del domini lingüístic català, abans de la segona meitat del segle següent. Això no obstant, en alguna contrada catalana, i concretament a les terres que pertanyien a l'antiga diòcesi de Girona, la /-n/ degué tenir un desenvolupament especial, car sembla que s'hi conservà fins a una data força tardana. N' existeixen testimonis en diversos textos antics procedents d'aquesta zona, i, a més a més, encara avui se n'hi troba algun rastre en la toponímia i en els parlars moderns.⁸²

80. J. COROMINES, «Les *Vides de Sants* rosselloneses del manuscrit 44 de París», en: Ídem, *Lleures i converses d'un filòleg*, 2a ed., Barcelona, 1974, p. 303.

81. P. D. RASICO, *Estudis i documents de lingüística històrica catalana*, Barcelona, 1993, p. 36-51.

82. Ibídem, p. 36.

El professor Rasico ha explicat de manera prou convincent que la causa que permeté la conservació del reflex de la -N' en terres gironines fou el reforçament velar que la /-n/ hi adquirí en comptes de la realització alveolar més general. L'estudi esmentat ha fet un inventari exhaustiu de les formes documentades en les *Vides de sants* rosselloneses (darrer quart del segle XIII-primers anys del segle XIV), en la *Crònica* de Bernat Desclot (manuscrit de la fi del segle XIII o de principi del XIV), en els *Diàlegs de sant Gregori* (1340), el cens de Pere III del 1359, en les *Ordinacions d'Empúries* (manuscrit del segle XV) i en els pergamins dels monestirs de Cervià de Ter, Juià, Ridaura, Sant Joan les Fonts, Castelló d'Empúries i Roses.

El *Llibre de comptes* de Jucef ben Zabara, collector del clavari de la comunitat jueva de Girona l'any 1443, transcrit i traduït per Eduard Feliu, presenta un complement de gran interès al coneixement d'aquest fenomen lingüístic tan singular dins del domini lingüístic català. El *Llibre de comptes* és un text escrit en hebreu que intercala molts mots en català, que era la llengua emprada habitualment pel redactor. Pel fet d'emprar l'alfabet hebreu, podem estar absolutament segurs que Jucef ben Zabara no podia haver estat influït per cap tipus de forma gràfica més o menys convencional que poguessin tenir aquests mots, atès que això sols es podria esperar si el text hagués estat redactat en lletres llatines. És a dir, que la forma dels mots catalans en lletres hebrees ha de ser un reflex rigorós de la pronunciació real d'aquests mots per la gent de Girona de mitjan segle XV. En segon lloc, el *Llibre de comptes* és el text de data més tardana que posseïm en relació amb els altres textos estudiats per Rasico que presenten reflexos d'aquest fenomen i que, en proporció del conjunt de mots catalans que conté, presenta un nombre elevadíssim de casos de conservació del reflex de la -N'. Això fa pensar que aquest fenomen lingüístic devia ser molt més comú del que els textos catalans estudiats fins ara ens permetien de suposar. En tercer lloc, cap dels set casos de conservació de la /-n/ etimològica no havia estat mai documentat fins ara.

Els mots del *Llibre de comptes* són els següents: quatre són antropònims (un és nom de fonts i tres són noms de llinatges, dos dels quals alhora poden ser apel·latius) i tres són mots comuns:

1. Esteven (§ 24) < del llatí eclesiàstic STEPHANUS 'Esteve'.
2. Escolan (§ 39.63) < del llatí SCHOLANUS, mot format sobre el llatí SCHOLARIS 'escolar, alumne'. En català, l'apel·latiu escolà apareix documentat en el segle XIV (Ramon Llull).
3. Falcon (§ 55) < del llatí tardà FALCO, -ONIS 'falcó'. El mot comú apareix documentat en el segle XIII en català.
4. Calvon (§ 63) < del llatí CALVONE, derivat de CALVUS 'cap pelat'. La forma catalana d'aquest llinatge més comunament documentada era Calvó.

5. presentecion (§ 31) < del baix llatí PRAESENTATIO, -ONIS ‘presentació’. El mot presentació apareix documentat per primera vegada en català en el segle XIV (Llibre del Consolat de Mar).

6. remission (§ 51) < del llatí REMISSIO, -ONIS ‘remissió’. Remissió es troba documentat per primera vegada en el segle XIV (Crònica de Pere el Cerimoniós).

7. albaran (§ 51) < de l'àrab *al-barâ'a* ‘dispensa, rebut’. Aquest mot es documenta per primera vegada en el segle XIV (Crònica de Ramon Muntaner). És interessant notar que aquest mot d'origen àrab ha estat tractat per la llengua com si fos un mot d'origen llatí amb -N' etimològica, de manera analògica als altres mots estudiats aquí. Aquest mot confirma la vivacitat del fenomen lingüístic estudiat a mitjan segle XV, que en termes d'història de la llengua és ja un moment força tardà.

b) Consideracions morfològiques i semàntiques sobre alguns dels mots catalans que apareixen en el document (noms personals deixats a part)

albaran ‘Document públic o privat en què consta un permís o una obligació’. El mot deriva de l'àrab *al-barâ'a* ‘dispensa, rebut’. La -n és analògica: construïda com la de *remission*, *presentecion* o *Falcon*, que són casos de dialectalismes que presenten la -n etimològica conservada, fet molt arcaic característic de les terres del bisbat de Girona. (§ 51)

àpoca ‘Carta de pagament, rebut o qualsevol altre document en el qual el creditor declara que el deutor ha pagat la quantitat deguda’. Deriva del llatí *apōcha*, i aquest del grec *ἀποχή*, que té el mateix significat. La primera documentació del mot en català és del 1342 (DCVB, *s. v.*). (§ 36, *passim*)

assignacions ‘Assignacions, diners o béns assignats a una persona’. Deriva del llatí ASSIGNATIO, -ONIS. La primera documentació d'aquest mot en català es trobava fins ara en el *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus* de Petro Torra (Barcelona 1653), per la qual cosa el nostre document (1443) passa a ser el primer text conegut que documenta aquest mot. Cal notar que l'oclusiva velar *g* devia ser pronunciada com a sorda i per això és escrita *q*. Aquest mateix fenomen ja es troba en el mot *signar* d'aquest mateix document. (§ 44)

avocat ‘Advocat’ (< del llatí ADVOCATU). La pronunciació popular que reflecteix aquest text és molt antiga, car ja es troba documentada en època preliterària i és també la forma que apareix en Lull (*cf.* DECat, IX, 226a-b2). (§ 45)

censal ‘Dret de cobrar una pensió o cànon anual com a contrapartida d’un capital donat’. Prové del llatí tardà CENSUALIS ‘relatiu als censos’ i ja apareix en Llull (*cf.* DECat, II, 665a27-40). (§ 71)

clareya ‘Clarea, beguda que es feia amb vi, mel i espècies aromàtiques’. És un derivat de *clar* amb el sufix de derivació del català antic *-ea* (< del llatí *-ITIA*). La *y* té una funció antihiàtica, com la que apareix en la pronunciació popular de mots com ara *paiella*, *teiatro*, etc. (*cf.* DCVB, *s. v.*; DECat, II, 737a51-b11). (§ 70)

Corpocrist Nom de la festa celebrada el segon dijous després de Pentecosta en què es commemora la institució de l’Eucaristia. La festa va ser instituïda l’any 1316 i el nom deriva del llatí CORPUS CHRISTI ‘el cos de Crist’. La documentació més antiga del mot es troba en un document mallorquí del 1442. El nostre text demostra que a Girona, pels mateixos anys, la festa rebia el mateix nom. (§ 24)

cortera ‘Quartera’, mesura catalana per a grans, mot derivat del llatí QUARTARIUS ‘quarta part; mesura de sòlids i líquids’. El nostre text reflecteix la pronunciació popular monofongada del grup *qua* com a *co* (*cf.* F. de B. Moll, *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València, 1991, p. 110). (§ 35)

deembre ‘Desembre’, nom del dotzè mes de l’any (< llatí DECEMBRE, que alhora derivava del llatí DECEM ‘deu’, perquè en el calendari romà era el mes desè). La forma que apareix en aquest document presenta la pèrdua —regular fonèticament— de la *z* intervocàlica (*cf.* *deè*, *deena* ‘desè, desena’) (DECat, III, 104b16-105a45). En la *Crònica* de Bernat Desclot (final del segle XIII) trobem *dehembre* (títol del capítol XLVII, edició de M. Coll i Alentorn, *Crònica*, vol. 2, Barcelona, Barcino, 1949, p. 134) i aquesta forma *deembre* encara perdura en el vocabulari català-llatí *Thesaurus puerilis* (1575, p. 338) del gironí Onofre Pou. Vegeu també la nota al mot *setembre*. (§ 69)

eixauc En aquest text sembla que té un sentit que s’aparta del més conegut de ‘prima o remuneració que l’administració reial concedia (des de la baixa edat mitjana fins al segle XIX) als qui participaven amb oferiments o dites a les subhastes anuals per adjudicar l’arrendament dels drets i els impostos reials’. Aquí es tracta d’uns diners que Jucef ben Zabara paga com a comptable de la comunitat jueva de Girona «per satisfer l’ajuda del vi i de les veremes». Sembla que es tracta d’una mena de subvenció que la comunitat dóna perquè el vi que s’haurà de

fer compleixi els requeriments rituals. Es deu anomenar *eixauc* per analogia amb les remuneracions que l'Administració reial concedia als qui arrendaven els impostos reials, que eren els *eixaucs* pròpiament dits. Prové del llatí *EXAQUARE 'treure de l'aigua', probablement perquè el sentit inicial que va tenir el mot va ser el de 'prima que es donava al primer postor en les subhastes de peix'. (§ 55, 56 i 74)

empara Té el sentit de 'document o acció jurídica destinada a emparar o a protegir algú o alguna cosa', 'embargament', 'retenció'. Deriva del català antic *amparar*, que alhora prové del llatí vulgar ANTEPARARE 'protegir per endavant', amb canvi de prefix. Coromines documenta el mot des de molt antic (ca. 1200-1210) en textos bastant populars (DECat, VI, 269b2-27). (§ 29). Vegeu-ne un exemple prou clar en uns comptes de l'any 1442: «Bayle, ací és stat en Galiners complanyent-se e dient que per rahó de la empara ell no podie cullir les messes, ni ara les venemes qui vénen, qui li era gran dan, que d'esò havia a provehir sa casa; per què m'a molt suplicade que yo li volgués levar la dita empara [...] Yo son contenta que la dita empara sia sospesa d'equí ha Nadal primer vinent...» (J. ANDREU I DAUFÍ *et al.* (ed.), *El Llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV: Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Ravalles 1440-1443*, Barcelona, Fundació Noguera, 1992, p. 76).

En Article personal masculí. Prové de l'abreviatura del vocatiu llatí (DOMI)NE 'senyor'. Davant de noms començats en vocal presenta la forma elidida n': *N'Adret Aninay*; *N'Antoni Coll*; *N'Issac de Piera*. L'article personal era universal en català medieval, fins a l'extrem que fins i tot el trobem davant de noms d'animals: «O en gat» en un procés criminal de 1374 (J. A. RABELLA, *Un matrimoni desavingut i un gat metzinat. Procés criminal barceloní del segle XIV*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998, p. 30). (§ 2, *passim*)

esecutòria 'Executòria', sentència que dóna el dret d'executar o de fer executar una resolució judicial. Prové del baix llatí EXSECUTORIUS. La forma que escriu Jucef ben Zabara ha de reflectir la pronunciació popular d'aquest mot a la Girona del segle XV. (§ 12 i 13)

juliol Nom del setè mes de l'any. Prové del llatí JULIU, en memòria de Juli Cèsar. La forma catalana comuna és un diminutiu format amb el sufix *-ol*. En el nostre text, el nom del mes encara no presenta la forma dissimilada *juriol*, que és la forma popular de les comarques gironines. (§ 4, 5 i 38)

Martror Nom de la festa de Tots Sants a l'edat mitjana. Prové del llatí tardà i vulgar *FESTUM MARTYRORUM* 'festa dels màrtirs', amb síncope (-*tyr*- > -*tr*-) que indica que el mot ha estat tractat com a hereditari i no com a cultisme (*cf.* DE-Cat, v, 507b27-508a46). (§ 67)

Misser Tractament donat antigament als doctors llicenciats en dret, civil o canònic. Prové d'una contracció del vocatiu llatí *MI SENIOR* 'senyor meu'. La forma que apareix en el nostre text permet suposar que la *r* final devia ser sonora a Girona a mitjan segle XV. (§ 8, 12 i 20)

Mossèn Tractament que hom donava als cavallers, als ciutadans o burgesos honrats i a d'altres membres de la mà major. És la forma apocopada de *nossèn-yer*, que alhora prové de *mon sènyer* 'mon senyor', amb aglutinació de l'article personal *en*: *mossènyer en*. (§ 8, *passim*)

Na Article personal femení. Prové de l'abreviació del vocatiu llatí (*DOMI*)*NA* 'senyora'. El nostre text presenta la forma plena: *Na Bonafia* (§ 41) i la forma elidida davant d'un nom començat en vocal: *N'Astruga*; *N'Estellina*. (§ 57 i 61)

neula 'Full prim de pasta de farina, amb sucre o sense, que es menja per les festes de Nadal'. Aquest sentit apareix documentat ja en textos molt arcaics d'època preliterària i prové d'un sentit derivat del llatí *NEBULA* 'boira' aplicat a una massa fina de pasta de farina (*cf.* DECat, v, 920b35-921a3). (§ 70)

noembre 'Novembre, onzè mes de l'any'. Deriva del llatí *NOVEMBRE* 'novè mes de l'any romà'. La forma *noembre* apareix ja en la *Crònica* de Muntaner (*cf.* DECat, v, 971a41-51). La forma popular amb simplificació del grup consonàntic complex *mbr* > *mr* no sembla que es trobi documentada en textos antics catalans anteriors al nostre text. *Cf.* la forma anàloga *deembre* que comentarem *s. v. setembre*. (§ 75)

ordinació 'Conjunt de regles estatuïdes per al funcionament d'una comunitat'. Aquí, però, sembla que té més aviat el sentit d'ordenança, disposició oficial'. Deriva del llatí *ORDINATIO*, -*ONIS* i en català ja es troba en Llull (*cf.* DECat, vi, 100a28-51). (§ 48)

percura 'Procura, procuració', que és el poder donat legalment per algú a una persona per a obrar en nom seu. Deriva de *procurar*, que alhora prové del

llatí PROCURARE. La forma d'aquest document presenta el mateix fenomen popular (*pro- > per-*) que documentem en el mot *percurador*. (§ 42)

percurador 'Procurador', prové del llatí PROCURATOR. La metàtesi *pro- > per-* és un fenomen popular que apareix documentat ja l'any 1390 (DCVB, s. v. *percurador*). (§ 36)

presentecion 'Presentació' deriva del baix llatí PRAESENTATIO, -ONIS. La conservació de la *-n* final és una característica lingüística pròpia de les terres del bisbat de Girona i la *e* de *-tecion*, que no és etimològica, ha de ser escrita per analogia amb les altres dues *e* que conté el mot i causada pel fet que totes tres *e* es pronunciaven com a vocals neutres. (§ 31)

protest En aquest context ha de significar un 'document on consta una reclamació'. Deriva del llatí PROTESTARI. Aquest mot no va ser recollit pels diccionaris fins al segle XX, però Joan Coromines ja el troba documentat en un document rossellonès del 1385 i en una carta del rei Martí del 1406 (DECat, VIII, 468a11-18). (§ 20)

remission Aquí sembla que té el sentit de 'cancel·lació d'un deute'. Prové del llatí REMISSIO, -ONIS. La *-n* final és etimològica i és un tret dialectal arcaic de les terres del bisbat de Girona. (§ 51)

Sanmiquel Nom de la festa de Sant Miquel, que se celebrava el 20 de setembre. Cal notar l'emmudiment de la *t* final de *sant* (< llatí SANCTU 'sagrat'). (§ 5)

setembre 'Setembre, novè mes de l'any'. Prové del llatí SEPTEMBRE 'setè mes de l'any romà'. El nostre text presenta un fenomen popular —que en aquests mots concrets sembla que no apareix documentat en les fonts lexicogràfiques catalanes— de simplificació del grup consonàntic complex *-mbr-* > *-mr-*. Aquest mateix fenomen apareix en el mot *deemre* (línia 68.69, tot i que en aquesta mateixa línia i en els altres casos apareix escrit sempre *deembre*). Segurament a la Girona de mitjan segle XV devien coexistir totes dues pronúncies: una forma més acurada *setembre*, *deembre* i una forma més relaxada *setemre* i *deemre*. (§ 50, 57, 59 i 63)

signar 'Signar, posar la signatura' (del llatí SIGNARE, que alhora és un derivat de SIGNUM 'senyal'). És interessant notar l'oclusiva velar *g*, que devia ser pronunciada com a sorda i escrita *q*. (§ 8)

sobreseïment ‘Acte jurídic pel qual es dona per acabada una causa’, en aquest cas sembla que significa ‘acte d’anul·lació d’un permís concedit anteriorment’. És un derivat de *sobreseure*, que alhora és un compost de la preposició *sobre* i del verb *seure*. El mot es troba documentat en català per primera vegada en el segle XIV (DECat, VII, 897a31-34). (§ 22)

torocs El context —l’esment del Nadal i de les neules— indica que s’ha de tractar d’alguna mena de menjar que devia ser semblant als torrons. Coromines recollí el mot *torroc* a la Vall de Boí amb el sentit de ‘grumoll endurit de farinetes o pasta semblant’ (DECat, VIII, 446a45-447a44). Considera que ha de ser un derivat de *terra* amb el sufix de derivació *-oc* d’origen preromà. A Girona, a mitjan segle XV, devia designar algun dolç format per una pasta de consistència terrosa. (§ 70)

uitobre ‘Octubre, desè mes de l’any’, provinent del llatí OCTOBRE(M) (MENSEM), mes vuitè del calendari romà, que alhora deriva del llatí OCTO ‘vuit’, que en català antic i dialectal donà la forma *uit*. La forma popular que recull el nostre text havia estat documentada fins ara sols com a pronunciació popular del nom del mes d’octubre en recerques contemporànies (*cf.* DCVB, *s. v.*) però no en textos antics. (§ 11, 60 i 62)

El document conté setze mots catalans més que no tenen necessitat de cap comentari. Heus-los aquí: **janer** [§1, pàssim], **febrer** [§ 3, 12, 63], **març** [§50], **maig** [§36, 59], **juny** [§4, pàssim], **agost** [§39, 43], **Nadal** [§70], **assessor** [§12, 27, 47], **capítols** [§8, 25, 26], **cèdula** [§20], **cens** [§67], **possessió** [§8], **procés** [§43, pàssim], **proveir** [§8], **registre** [§9, pàssim] i **suplicació** [§8].

L’absència de diftongació en la pronunciació de certs mots catalans és ben palesa en la grafia hebrea, que insereix una àlef entre les dues vocals implicades: *possessi’ó*, *prove’ir*, *sobrese’iment*, *suplicaci’ó*, etc.

D’altra banda, observem que persisteix l’ús molt antic i estès de fer servir en hebreu la lletra bet, amb valor de ‘u’, per a transcriure la semivocal dels diftongs decreixents que la contenen: **eixauc**, **Nicolau**, **Pau**, **Vilarmau**, **neules**, **Feliu**. Però hi ha una excepció: **Andreu**, en què la ‘u’ és representada per una *vau*.

Annex 2. Algunes observacions paleogràfiques

Foren tres, fonamentalment, les escriptures utilitzades per a escriure la llengua hebrea a l'edat mitjana: la quadrada, per als textos bíblics i litúrgics; la semicursiva, per als documents públics, els textos literaris i les obres científiques,⁸³ i la cursiva, per a tota mena d'obres literàries, però sobretot per a la correspondència i els documents personals. Hi ha, a més, diversos estils o tipus de transició, com ara l'escriptura semiquadrada o la protosemicursiva

Pel que fa a l'escriptura quadrada, cal dir que no ha canviat pas gaire al llarg dels darrers quinze segles. És encara el tipus de lletra emprada per la impremta avui (juntament amb un tipus de semicursiva d'origen asquenazita anomenada «raixí» —a causa d'haver estat utilitzada, a la fi del segle XV, per a imprimir els comentaris bíblics i talmúdics de rabí Salomó ben Isaac, RašÍ—, que continua essent utilitzada encara avui per a textos religiosos en el món jueu).

Les escriptures semicursives i cursives de l'edat mitjana imitaren, intencionadament o no, les escriptures de les altres llengües enmig de les quals vivien els jueus. Sota la influència musulmana, les semicursives i les cursives hebrees de la conca del Mediterrani i de la península Ibèrica s'ompliren de corbes, prolongacions i lligadures. Els experts identifiquen diversos àmbits paleogràfics, en què cada estil mantingué característiques comunes durant molt de temps: el món germànic, la península Ibèrica i el nord d'Àfrica (escriptura sefàrdica), Itàlia, la regió bizantina, Egipte, Pèrsia, el Iemen, i encara alguns altres.

Cal tenir en compte, tanmateix, que sefàrdic no és una designació geogràfica ni topogràfica, ans estilística i tipològica. Probablement aquest tipus d'escriptura sorgí en la regió del Magrib, més que no pas en la península Ibèrica. Unes lletres tan influïdes per les àrabiques només poden haver evolucionat de la manera en què ho van fer estant en contacte amb l'escriptura àrbiga. No podien pas haver nascut en territoris cristians en contacte amb escriptures llatines. En realitat, tots els documents més antics d'escriptures hebrees quadrades i cursives sefàrdiques apareixen a Tunísia, d'on es van transmetre, pel que sembla, vers al-Andalus i després cap a totes les comunitats de la península Ibèrica, incloses les dels regnes cristians. La disgregació del califat de Còrdova i les guerres que en derivaren en el segle XI, amb la instauració dels regnes de taifes, provocaren el desplaçament de nombrosos intel·lectuals i científics àrabs i jueus cap a la Marca superior, és a dir, cap a la vall de l'Ebre, els quals van contribuir en poc temps a fer de la Saragossa dels Banu Hud un centre cultural de gran esplèn-

83. És anomenada *masca* (d'un mot àrab que significa 'prim', 'allargat') en alguns textos hebrees medievals de l'àmbit occitanocatalà.

dor.⁸⁴ Alguns jueus, com és el cas del savi Abraham bar Hiyya, van fer cap a Barcelona en un determinat moment de la fi del segle XI. No sembla pas desenaonat de pensar que el camí d'expansió de l'escriptura sefàrdica arribà als comtats cristians per la via dels jueus que hi arribaren de les terres musulmanes aragoneses.

La majoria dels nombrosos testimonis escrits que posseïm a partir de l'any 1000 són subscripcions i documents de compravenda, procedents sobretot de Barcelona. Els més antics demostren clarament que els jueus de les terres cristianes feien servir un tipus d'escriptura semicursiva o lleugerament cursiva que tenia molta semblança amb l'escriptura hebrea de l'Europa cristiana utilitzada en documents de França, Alemanya i Anglaterra. Quan hom va començar a escriure textos en hebreu en els regnes cristians del nord de la península Ibèrica, l'escriptura utilitzada era, doncs, semblant a la de les altres comunitats jueves de l'Europa occidental.⁸⁵ Cap a la fi del segle XI, els documents comencen a mostrar canvis provocats per l'escriptura hebrea utilitzada a les terres musulmanes. A mitjan segle XII, tots els documents són ja escrits en l'estil anomenat ara sefàrdic. Paradoxalment, la conquesta de les terres musulmanes no comportà el desplaçament de l'escriptura hebrea dels jueus dels territoris cristians cap a les noves terres conquerides, sinó l'adopció, per part d'aquelles comunitats, de l'escriptura influïda per l'àrab que els jueus d'al-Andalus i del Magrib feien servir, i que és la que s'escampà cap al nord.⁸⁶

84. Veg. J. BOSCH VILÀ, *El Oriente árabe en el desarrollo de la cultura de la Marca superior*, Madrid, Ministerio de Educación Nacional de Egipto, Instituto Egipcio de Estudios Islámicos, 1954, p. 20-47; E. ASHTOR, *The Jews of Moslem Spain*, Filadèlfia, The Jewish Publication Society of America, 1979, vol. 2, p. 242-243.

85. M. BEIT-ARIÉ, *Catalogue of the Hebrew manuscripts in the Bodleian Library: Supplement of addenda and corrigenda to vol. 1 (A. Neubauer's Catalogue)*, Oxford, Clarendon Press, 1994, p. XXIV, nota 13.

86. Bé que no abasto a entendre quina influència o relació hi pot haver hagut, si tant és que n'hi hagué cap, em permeto d'assenyalar que també en aquells temps es produïa, curiosament, en el camp del llatí, la transició de l'escriptura carolina cap a la gòtica. Veg. A. M. MUNDÓ, *Obres completes. I Catalunya. 1. De la romanitat a la sobirania*, Barcelona, Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 495 [article publicat anteriorment a *Catalunya romànica*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, vol. 1, p. 133-162], p. 495: «La transició cap a la gòtica [...] es comença a notar cap al darrer terç del segle XII amb una escriptura protogòtica que dura una cinquantena d'anys. On es nota més el nou esperit és entre els notaris, sobretot els reials de la cort d'Alfons I: les lletres es descomponen a causa de la velocitat més ràpida de la mà incuriosa. Des d'aleshores els notaris i escrivans de documents se separen definitivament dels calígrafs de còdexs, fenomen que també es dona, amb característiques pròpies i en moments no simultanis, en altres regions d'Europa».

Almenys des de l'any 1202, data del manuscrit hebreu més antic de Provença i el Llenguadoc,⁸⁷ tots els documents hebreus reflecteixen la influència de l'escriptura hebrea sefardica, que anà conquerint terreny a mesura que aquelles terres se situaven sota el domini català, moviment que es reforçà amb l'arribada d'importants erudits que, fugint dels almohades, s'installaren en terres occitanes. L'adopció de la nova escriptura trasllueix també la incorporació del judaisme occità en l'àmbit del judaisme català.⁸⁸

Particularitats de l'escriptura de Jucef ben Zabara

L'escriptura utilitzada per Jucef ben Zabara és una cursiva de tipus sefardic, amb diverses lligadures que poden confondre el lector poc avesat a aquests tipus de lletra. Per això em permeto de remarcar-ne algunes particularitats.

En les terminacions, les lletres àlef, bet, zain, mem, nun, ain, reix i sin/xin atrauen la he final, que esdevé un petit traç amb el seu extrem inferior lleugerament encorbat cap a la dreta, enganxat a elles i situat parcialment per sota de llur nivell.

A la vau li passa el mateix quan va unida a la bet, a la caf o a la tsade; però el seu traç s'aprima i s'encorba cap a l'esquerra; en canvi, quan acompanya la guímel i l'ain, se situa damunt d'elles.

La guímel penja de la caf i de la nun, sense perdre gaire la seva forma original.

La iod pot estar situada damunt de l'ain o al costat inferior de la reix, sense arribar a tocar-les.

Les combinacions àlef-he i zain-he es poden confondre, mentre que nun-he es pot confondre amb la tet, i ain-vau amb la xin.

En la lligadura àlef-làmed, l'àlef esdevé una simple ratlleta a la part inferior, amb l'extrem esquerre encorbat cap a la dreta, com si fes de suport a la làmed.

La dàlet i la reix es poden confondre fàcilment. La reix tendeix a ser més corba que la dàlet, la qual forma gairebé un angle recte.

Les lletres àlef, he, cof i tau són escrites d'un sol traç.

87. Escrit a Arle per un escrivà d'origen barceloní, com indica M. Beit-Arié en el lloc indicat a la nota 85.

88. Per a més informació sobre paleografia hebrea, veg.: M. BEIT-ARIÉ i E. ENGEL, *Specimens of Mediaeval Hebrew Scripts*, vol. 2: «Sefardic Script», Jerusalem, The Israel Academy of Sciences and Humanities, 2002, sobretot la introducció en hebreu.

Val la pena d'assenyalar encara algunes característiques habituals en aquest tipus de documents, en alguns casos específicament catalanes, com ara la prefixació de l'article En/Na al nom sense cap separació: *Nissac*, *Enmossé*, *Enbenvenist*, etc. Els mots no hebreus solen dur al damunt una ratlleta o signe en forma de ziga-zaga, bé que a vegades hom oblidava de posar-los-hi. Algunes terminacions, sobretot les que indiquen el plural, són substituïdes per una ratlleta inclinada a la part final del mot apocopat; en el cas de 'od, 'item', la dàlet manca sempre si el mot inicia un paràgraf.

L'atestació final (§ 75) no és, naturalment, de la mateixa mà, però el tipus d'escriptura és el mateix, sense cap variant que sigui realment distintiva.

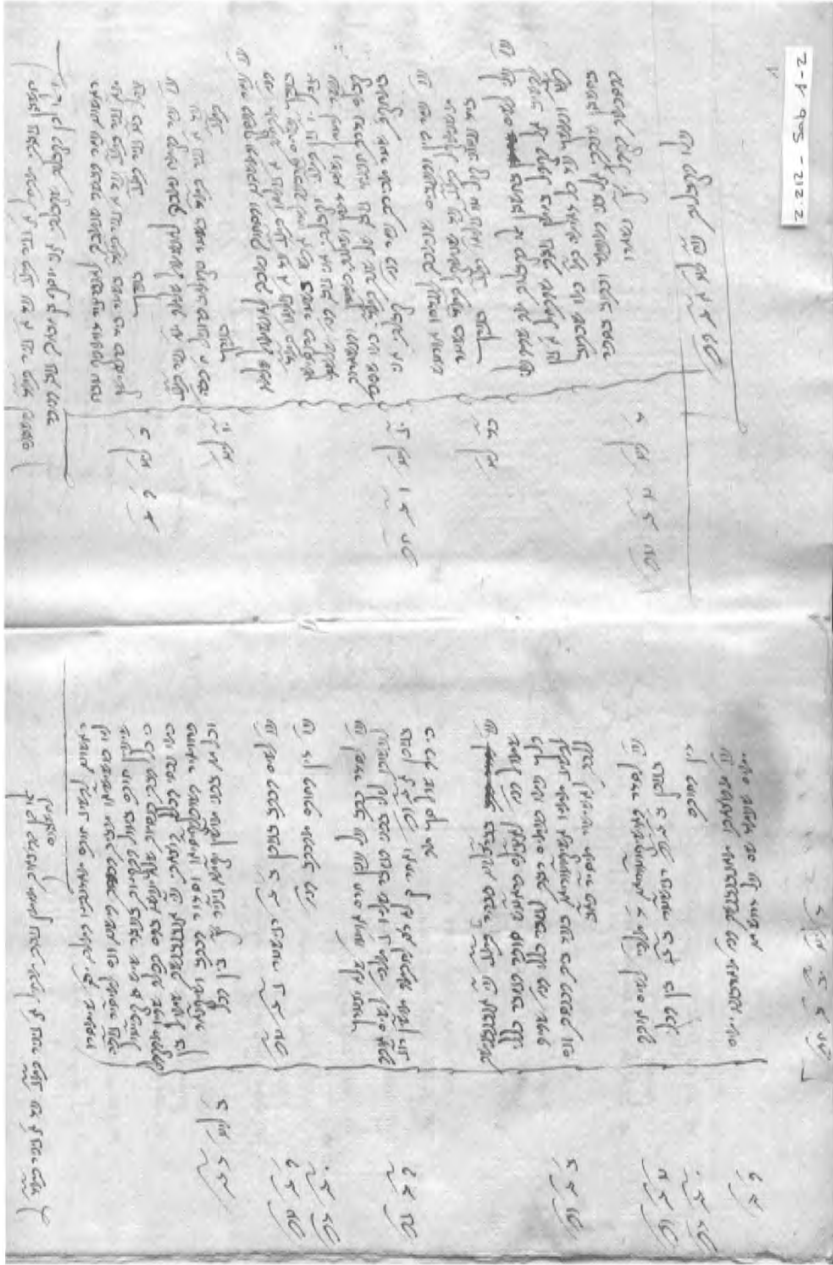
Annex 3. Escripura hebrea utilitzada per Jucef ben Zabara

א	א
אה	א
אל	א
ב	ב
בה	ב
בו	ב
ג	ג
גו	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
זה	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כד	כ

ק ק ק	כו כן כג
ר ר ר ר ר ר ר	ל
ס ס ס ט ט ט	מ ם
ם ם ם נ נ נ	מה
נ נ נ ן ן ן	נו
ן ן ן ט ט ט	נה נג
ט ט ט	נו
ס ס ס	ס
ע ע ע ע	ע
ש ש ש	עו
ש ש	עי עה
פ פ פ פ פ פ פ	פ פ
ץ ץ ץ	צ ץ
צ	צו
ק ק ק ק ק	ק
ר ר ר ר ר	ר
ק ק ק ק ק	רה רי
ש ש ש ש ש ש	ש
ש	שה
ת ת ת ת	ת

Annex 4. Facsímil del llibre de comptes de Jucef ben Zabara

21-6-95 - 21/2

10

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

Annex 5. Transcripció del document hebreu

¹חשבון גובותי מתחיל א' גניר תמג עד א' גניר תמד לחשבונם
ואלו הן הקבלות שקבלתי אני יוסף בן זבארה גובה הגזבר

²ראשונה עזר הבשר שנמכרה לאנברנגיר דומיניק טבח
מא' גניר תמג עד א' גניר תמד בשטר ביד פרנסישק
נגריל כט' גניר תמג בערך כ' ליט' ה' די'

³עו' עזר הקמח נמכרה לאנשמואל שלמה מא' גניר תמג
עד א' גניר תמד בשטר ניקולאב פרוגשל ח' פברי'
תמג בערך י' ליט'

⁴עו' עזר העסק והמשכונה והסחורות נמכרה לאנשמואל שלמה
הנז' מתחיל א' גוליאו' תמד עד א' גוליאו' תמד
בערך עשרים וארבעה ליטרין א' פשו' בשטר פרנסישק
נגריל יו גון תמג וקבלתי אני גובה הנז' שלשה
עשר ליטרין וששה דינרין ושמונה פשיטין והנשארות
קבלם נדרת חנינאי גובה של שנת תמד כמו שנזכר
במחקת שטר מכירת עזר הנז' קבלתי אני יג' ליט' ו' די' ח' פ'

⁵עו' עזר היין והענבים שנמכרה לננדריו אורטש
משנמיקל תמג עד שנמיקל תמד בשטר
ביד ננטוני קול טו' גוליאו' תמג בערך כד' ליט'

⁶עו' עלי לשים בצבון בחשבון אלו הקבלות מה שהיה עלי
להשיב אל הקהל בזמן גובותי שהתחיל א' גון
תלט ונמשך עד כל דאימרי תמ כמו שכתוב
בחשבון שנתני אל בני המעמד וכתוב בספר
ההסכמות הקהל י"ץ נשאר ד' ליט' ט' די' ט' פ'

עלו הקבלות עח' ליט' א' די' ה' פ'

⁷אלו הן ההוצאות מזמן גובותי מתחיל א' גיניר תמג עד א' גיניר תמד
לחשבונם

⁸ראשונה להשיג חותם מאדנתינו המלכה ירה' שימסרו
לנו פושישיו מבית הכנסת הישנה וגם למיסיר גופרי
שיעיין חותם בטול התקנות בעבור שיש בו קפיטול
כי כול הבתי כנסיות שלא יעשה בהם תפלה שהיו מהקהל
כמו נכסי הכלל הוצאתי ע"י אנבנבנשת שמואל בין
פרוויאיר השופליקסיאוו וסדור הכתב ושיקנאר
וכל זה בפני מושיין יקמה גיניר י"ץ בין הכל

ב' ליט' ד' די'

⁹עו' לשים הכתב בגופן ב' די' רגישטרי ג' די' ט' פ'

ה' די' ט' פ'

¹⁰עו' דין החותם מהכתב הנו'

י' די' ד' פ'

¹¹עו' לסדר כתב על ענין חרם אויטו' שלא יצטרך
לעשותו לולי בפני הגזבר שלנו ג' מלכיי' לשים אותה
בגופן א' די' ו' פ' ואחרי כן לא רצה לחתמה מושיין רוג'
כי היה שואל סך מה

ה' די' ג' פ'

¹²עו' לסדר פתב בברצלונה פבריר תמג ע"י אנבנישת
שמואל הנו' לאנגילם פראטש סופר הגזבר כללי
הלך עמו פעמים רבות לגזבר כללי הנו' שהיה
להשיג ממנו אשיקוטוריאה בעד בית הכנסת וגם
ללכת לאשישור מיסיר פאב

ב' די' ו' פ'

¹³עו' לסדר האשיקוטוריאה ד' מלכיי' לשים אותה
בגופן ב' די' ו' פ' רגישטרי ב' די' בין הכל

ט' די' ו' פ'

¹⁴דין החותם

י' די' ו' פ'

¹⁵עו' מהוצאתו מאנבנבנשת הנו' מארבעה ימים
ימים שעמד שם על דרוש זה

ה' די'

ד' ליט' יב' די' ח' פ'

- 16' עו' לשמירת הפסח שנת תמג לגזבר אנרשיט יא' די'
- 17' עו' לרץ יקמה פליסיר הלך עמו בשמירה הנז' ב' די' ו' פ'
- 18' עו' לשכירת החזן מחצי שנה מפרעו' פסח תמג יב' די' ו' פ'
- 19' עו' בעד בהמה ששכרתי מאנמאש דבאל לשלוח אנבנבנשת שמואל לאדון הפרנס בעד הקהל ולא הלך א' די' ג' פ'
- 20' עו' הוצאתי לסדר סידולה שהוא פרוטישט לגזבר שיבטל רשות לאנמשה דיוט והנגררים אחריו להתקבץ אחריו למיסיר פירי ב' די' ו' פ'
- 21' עו' להשיג תופס הרשות הנז' ד' פ'
- 22' עו' שוברישיאימינט שעשה הגזבר לרשות הנז' ו פ'
- 23' עו' לפשטיל סופר ובודיליש סרסור בעד כרוז שצוה הגזבר לבטל הרשות הנז' ב' די' ו' פ'
- 24' עו' לנכבד אנפונץ אשטיבין מושבע ע"י אנלואיש דאלה נתננו להם בתורת חסד לעשות לעשות מגדל משתה לאנשים העושים מגדלי השחוק קורפוקרישט ה' די' ו' פ'
- 25' עו' לכתוב קפיטולש עזר העסק והסחורה לתתם לסרסור למכור אותו א' די'
- 26' עו' ליד נייר לכתוב הקפיטולש ולצרכי הקהל א' די'
- ב' ליט' ז' פ'

²⁷עו' הוצאתי ע"י אנבנבנשת שמואל שהוציאם בברצלונה
 גון תמג במצות המעמד להשיג כתב מהאדון
 הפרנס יצוה לגזבר שיבטל רשות שנתן לאנמשה דיוט
 הנז' וסיעתו וגם לנשים ושיכריח ליחידים לעשות
 ולקיים כל ההסכמות שיעשו אנשי המעמד
 נתן לאשישור הפרנס משכרו פרח
 הוצרך לזאת חותם העזרים וחותם המעמד

יא' די'

²⁸עו' לאנדיווישה לסדר הכתב הנז' וכתב אחר
 על דבר הבזיונות שאומרים לאנשי המעמד
 ו' מלכיי רגיטורי ב' די' ו' פ' דין חותם
 יב' די' ד' פ' בין הכל
 ע"י הנז'

א' ליט' ז' די' ד' פ'

²⁹עו' הוצאתי מאמפארה עשיתי ע"י הנז' בספרות
 הפרנס מצד המעמד שלא יוכל שום
 אדם להוציא כתב נגד הקהל

ב' די'

³⁰עו' הוצאתי ע"י הנז' מהוצאתו מחמשה ימים
 עמד בברצלונה ה' מלכיי ובהמה בשובו
 חצי פרח כי אותה אשר היתה לו נתנה
 לגזבר שלנו

יא' די' ט' פ'

³¹עו' הוצאתי לפרישינטיסיאון כתב השיג אנבנבנשת מהפרנס א' די' ו' פ'
 מצוה לגזבר שיבטל הרשות שנתן לאנדיוט הנז'

³²עו' להעלות עזר העסק והסחורה לאנפירי
 פלקכון ע"י בודיליש סרסור גון תמג

א' די' ג' פ'

³³עו' לשום שעבוד עזר העסק הנז' שנמכרה
 לאנשמואל שלמה ביד כתב נגרייל גון תמג

י' פ'

שומה ב' לעט' טו' די' ח' פ'

ג' די	34 עו' ליוסף בונביאה שמש הקהל שהלך לשאלט לעשות חטה שמור לצורך הקהל י"ץ משכרו
ט' די ט' פ'	35 עו' לקורטירה וחצי קורטירה חטה
ח' ליט' ה' די	36 עו' לאניקמה אשקולאן פרקורדור מושין יקמה גניר י"ץ בעד פרעון מאג <u>תמג</u> וקיים אפוקה ביד נגריל בג' גון <u>תמג</u>
ר' פ'	37 עו' לשכר הסופר
יא' די	38 עו' כ' גוליאוו' <u>תמג</u> נתתי לגזבר שעמד יום שבת בבית הכנסת בעד חרם האיומים שעושים לאנשי המעמד ע"ז גוים
ג' ליט' ה' די	39 עו' לאניקמה אשקולאן ששלחנו אותו ברצלונה אגושת <u>תמג</u> לדבר עם הפרנס ועם מושין גניר י"ץ על דבר האסופות שעושים נגדנו וגם להשיג אתרוגים כי לא נמצאים בכל הארץ הזאת לסבת הקרח הנורא שעשא בחורף נתננו לו בין הכל
ב' די ז' פ'	40 עו' לניקולאב פרוגיל סופר בעד חותם גדול נמצא בידו מאד כולל שיתנהו לנו
ה' די	41 עו' לסדרשאלה שנתננו נגד הגזבר והשופט מהעיר בשלחן לפי שתפשו נבונפיאה בת אנראובן ניסים ז"ל שלא היתה תחת ממשלתם ד' מלכיי

שומה יג' ליט' א' די ט' פ'

⁴²עו' הוצאתי בעד פרקורה בקלף עשה המעמד
לאנבנבנישת שמואל גוליאו' תמג ביד פליב
קלוון כתב להשיג חותמות בעד הקהל י"ץ
ולא הלך חצי פרח

ה' די' ו' פ'

⁴³הוצאות פרוסיש בנדיט דיוט

ראשונה להסכמה שעשו אנשי המעמד שכל
בחור יחוייב לפרו' ביד ברנגיר פריר ח'
אגושת תמב להוציאה בגופן

ב' די' ו' פ'

⁴⁴עו' אשיקניסיאונש לאנמשה דיוט בעד
פרוסיש הנז'

ח' פ'

⁴⁵עו' שכר האבוקאט

טו' די'

⁴⁶עו' שכר פרקורדור

ז' די'

⁴⁷עו' לאשישור הפרנס י"ץ בעד פסק דין
מפרוסיש הנז' משכרו וגם לראות
כל הפרוסיש

א' ליט' יז' די'

⁴⁸עו' לכתב חותם הפסק דין באורדינסיאו
ורייגשטרי ודין חותם ולשים אותה
בין הכל בגופן

א' די' ב' פ'

⁴⁹עו' להשיג טופס קצת פרוסיש הנז' לאנטריש

א' ליט' ה' די'

עו' לפויסיר פירי דדונס אחר

עלו כל ההוצאו' פרוסיש הנז' ד' ליט' יח' די' ד' פ'

⁵⁰עו' לנכבד ננטוני קול ממלא מקום הגזבר נתננו בתורת
מתנה א' ליט' יח' די' עו' נתננו לו בעד פטור
שעשה לקהל מארץ תמג ביד אנברנגיר פריר
ב' פרח' ונתתים לו בפני אנבנבנשת שמואל
שטימרי תמג בין הכל

ג' ליט'

ח' ליט' ג' די' י' פ' שומה

- 51 עו' לאנטוני טוריל כתב בעדחומש רמישיאון
הנז' ועשה לי אלבראן נכתב בספר
ההסכמות
ה' די' ו' פ'
- 52 עו' הוצאתי ע"י אנבנבנשת שמואל שנתנם
ליואניקו שוער הפרנס ששאלם לקהל
ב' די' ו' פ'
- 53 עו' לולבין עם שכר יוסף בונביאה שהלך
לבנוליש להשיגם
יא' די' ג' פ'
- 54 עו' הדס וי(?) ומשי לקשור הלולבים
א' די'
- 55 עו' להעלות עזר היין והענבים הנק' אשאבק
ע"י הסרסור פירי מארק סרסור לפירי
פלכון
א' די' ג' פ'
- 56 עו' לנדריו אורטש קונה עזר הנז' מאשאבק
כמו שנזכר בשטר המכירה
א' ליט' ב' די'
- 57 עו' הוצאתי ברצון כל המעמד שנתתי לניקוי
הרשאה שנתתי לנשטלינה אלמ' ניצק דפיאירח
מסך יו' ליט' ט' א' די' על אנדריו
אורטש קונה עזר היין והענבי' ביד
ננאנטוני קול סופר כז' שטימרי תמג
טו' די'
- 58 עו' שכר הסופר מההרשאה
ח' פ'
- 59 עו' הוצאתי לנכבד אנברנט דוי' ארמאב
מושבע וגובה מהמשבעים מפרעון
מאג ושטימרי קרוב עבר מאותן
שלשים ליטרין שאנחנו עושים אל העיר
בכל שנה ושנה ועשה לי אפוקה ביד אנמיקל
פירי כז' שטימרי תמג עשרים ליטרין
שומה כב' ליט' יט' די' ב' פ'

⁶⁰עו' הוצאתי לחרס אויטוברי תמג על
 דרך זה חצי פרח לתחת גזבר העיר
 חצי פרח לנכבד אנניקולאב רוקה גזבר
 שלנו ג' די' לברנגיר פריר משכרו
 בין הכל

יד' די'

⁶¹עו' נתתי בצוי אנשי המעמד לנשתרוגה אלמ'
 אנחסדאי טדרוס ז"ל בעד בנין הקיר
 מהחורבה נוגע לחלק הקהל ועשתה
 אפוקה

א' ליט' ו' די' ו' פ'

⁶²עו' ליוסף בונביאה שמש הקהל בעד
 משא ענבים שנדרו לו המעמד
 ועשה לי צוי הנגב הנכבד גזברינו
 יד אויטו' תמג בספר החצר המלך

י' די'

⁶³עו' הוצאתי שפרעתי למושין יקמה גניר
~~בהיותי ברצלונה~~ מפרעון שטימרי
תמג ועשה לי אפוקה אניקמה
 אשקולאן ביד פליב קלבון ג' פבריר
תמג הוצאתי לאפוקה

ח' ליט' ה' די'
 ה' פ'

⁶⁴עו' הוצאתי לניקוי סך הנז' כי
 לא היו בידי לפרעם

ה' די'

⁶⁵עו' הוצאתי לאנשלמה שמואל חזן
 הקהל משכירותו מחצי שנה
 מפרעון סוכות תמג

יב' די' ו' פ'

שומה יא' ליט' יג' די' ח' פ'

'א' ליט' ד' די' ו' פ'	<p>⁶⁶עו' לשני כבשים אסורים ע"י אנמשה שלמה</p>
'ה' ליט'	<p>⁶⁷עו' הוצאתי שנתתי לאלמ' אנבונשיור שמואל ז"ל כמו יש לה הרשאה מאנקשה נוביש משינץ פרעונו' השולחנות מהמטבחים מפרעון מרטור <u>תמב</u> משנה שעברה ומפרעון מרטור שנת <u>תמג</u> חמשה ליטריין</p>
'א' די'	<p>⁶⁸ועשתה אפוקה ביד ברנגיר פריר יז' דאימרי <u>תמג</u> הוצאתי לאפוקה</p>
'י' ליט'	<p>⁶⁹עו' למושיין ברנט דוי' ארמאב מושבע וגובה מהמושבעים לפרעון דאימרי <u>תמג</u> לתשלום השלשים ליטריין שאנחנו עושים אל העיר בכל שנה ושנה ועשה לי אפוקה ביד אנמיקל פירי טו' דאימרי <u>תמג</u> צד עשרה ליטריין</p>
'י' די'	<p>⁷⁰עו' לשוערים מהמושבעים ערובת נדאל לפרוע להם ניבליש וקלירייה וטורוקש</p>
	<p>⁷¹עו' לפרון שנשאל שלוינו מחבורת תלמוד תורה ע"י אנשמואל שלמה קונה עזר הקמח של שנה זאת לאנבננשת שמואל גזבר שנשאל הנז'</p>
	<p>שומ' יז' לעט' ד' די' ו' פ'</p>

72 עו' לשנץ פרעו' שלחנות המטבחים ממרטור
 תמג לאנגילם קממאיין כמו יש לו הרשאה
 ועשה לי אפוקה ביד ניקולאב פרוגיל
 ל' גניר תמד שני ליטריין-חמשה עשרה דינרין
 ב' לעט' י' די'

ח' פ'

ח' פ'

73 עו' לאפוקה

ז' די' ו' פ'

74 עו' הוצאתי ע"י ננדרת חנינאי לאשאבק
 עזר הקמח והסחורה והבשר כמו גובה
 שנת תמד כי לא היו בידו מעות
 עדיין

שומה ב' ליט' יח' די' ב' פ'

 עולות הוצאו' פה' ליטריין י' די'

75 אנחנו חתומי מטה כמו מקבלי חשבון מהגובה אנגוסף
 זבארה משנת תמג על פי הכח הנתן לנו מאת המעמד
 ביד אנקלבו ל' נואים' תמד ראינו חשבונו בזרונה הן
 מקבלותיו הן מהוצאותיו שעשה בגובות הנזכר ועלו
 ההוצאות על הקבלות שבעה ליטריין שמנה דינרין שבעה
 פשיטין נמצא שיש לאנגוסף גובה הנזכר לקבל שהותירו
 ההוצאות על הקבלות שבעה ליטריין שמנה דינרין שבעה
 פשיטין הנזכר בונשתרוק דאפיאירה אדרת נשתרוק חנינאי